

Osnutek!

Na podlagi 27. člena Zakona o javnem interesu v mladinskem sektorju (Uradni list RS, št. 42/10) in 27. člena Statuta Mestne občine Ljubljana (Uradni list RS, št. 66/07 – uradno prečiščeno besedilo in 15/02) je Mestni svet Mestne občine Ljubljana na svoji ___seji dne ___sprejel

Strategijo Mestne občine Ljubljana za mlade 2015-2024

Ljubljana - mesto mladih in za mlade

Kazalo

I. Uvod.....	3
II. Dolgoročni cilji Strategije MOL za mlade 2015-2024	5
III. Načela uresničevanja Strategije MOL za mlade 2015-2024	6
IV. Cilji in ukrepi po posameznih področjih	6
1. Deset ključnih prioritet mladih v MOL	6
2. Mreža Mladinskih centrov Ljubljana: strokovno, sistematično in kontinuirano delo z mladimi v MOL	7
3. Mladinsko delo, programi in projekti za mlade.....	12
4. Mladi in izobraževanje ter usposabljanje	15
5. Zaposlovanje mladih in razvoj podjetništva	17
6. Mladi in stanovanja	22
7. Mladi in zdrav način življenja	24
8. Šport mladih	28
9. Mladi v kulturi in umetnosti	31
10. Mladi in varstvo okolja ter ohranjanje narave	34
11. Povzetek ciljev in ukrepov	38
Viri:	42

I. Uvod

Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije je v Mestni občini Ljubljana (v nadaljevanju: MOL) junija 2014 živel 53.951 mladih, to je tistih, ki jih skladno z Zakonom o javnem interesu v mladinskem sektorju uvrščamo v kategorijo mladostnikov in mladih odraslih oseb med 15. in dopolnjenim 29. letom starosti. 18,8 % vseh prebivalcev MOL so torej mladi. Upošteva se, da je Ljubljana univerzitetno, kulturno in gospodarsko središče države, je mladih, ki začasno prebivajo, se izobražujejo ali delajo v prestolnici, še precej več. Število dijakov v MOL je v letu 2012 znašalo 20.730, število študentov 36.439 in število študentov na akademijah 843. Povprečna starost prebivalcev MOL v letu 2014 je bila 42 let. Konec leta 2013 je v Sloveniji živel 349.773 mladih. To pomeni, da je delež mladih med vsem prebivalstvom Slovenije znašal 17 %, kar znaša 0,5 odstotka manj kot leto poprej. Število mladih se sicer zmanjšuje, še leta 2000 so predstavljali 21,29 % populacije v Sloveniji.

MOL je v obdobju 2012-2016 nosilec certifikata *Mladim prijazna občina*, s katerim se sicer ponaša 21 občin. S pričujočo Strategijo MOL za mlade 2015-2024 (v nadaljevanju: Strategija) vzpostavlja celovito in trajnostno naravnano lokalno politiko v mladinskem sektorju, ki sega na vsa področja, ki vplivajo na položaj in perspektivo mladih v družbi. Ko je Evropska komisija aprila 2009 oblikovala dokument *Mladi – vlaganje vanje ter krepitev vloge in položaja*, se je evropski pogled na položaj mladih spremenil. Mladi so bili v primežu gospodarske krize prepoznani kot ena najbolj ranljivih skupin v družbi, to pa je imelo za posledico korenito spremembo evropske mladinske politike. Posledično so se pričele spreminjati tudi nacionalne in lokalne politike. Evropska komisija je v *EU strategiji za mlade 2010-2018* opredelila dva splošna cilja: povečati enakost možnosti mladih v EU na področjih izobraževanja in trga dela ter spodbuditi mlade k aktivni participaciji v družbi. Skladno s tem je evropska komisija v strategiji določila prioritete na osmih področjih: izobraževanje in usposabljanje, zaposlovanje in podjetništvo, zdravje in dobro počutje, participacija, prostovoljstvo, socialna vključenost, mladi in svet ter mladi in ustvarjalnost. Državni zbor Republike Slovenije je leta 2013 sprejel *Resolucijo o nacionalnem programu za mladino 2013-2022*, ki je temeljni strateški akt države na področju razvoja mladinskega sektorja, nanaša pa se na šest sklopov: 1. izobraževanje, zaposlovanje in podjetništvo, 2. bivanjske razmere mladih, 3. zdravje in dobro počutje, 4. mladi in družba, 5. pomen mladinskega sektorja, 6. kultura, ustvarjalnost, dediščina in mediji.

MOL je doslej strateške cilje, povezane z mladimi, uresničeval v okviru drugih strategij, zlasti *Strategije razvoja vzgoje in izobraževanja v MOL za obdobje 2009-2019*, *Strategije razvoja kulture v MOL za obdobje 2012-2015* in *Strategije razvoja socialnega varstva v MOL od 2013-2020*. Pomembna prelomnica v izvajanju mladinske politike se je v MOL zgodila leta 2009 z ustanovitvijo Javnega zavoda Mladi zmaji - Centra za kakovostno preživljanje prostega časa otrok in mladih, ki skrbi za delovanje štirih četrtnih mladinskih centrov.

Potreba po celoviti in aktivnejši mladinski politiki MOL izhaja iz vizije razvoja Ljubljane, ki kot Zelena prestolnica Evrope 2016 stremi k trajnostnemu razvoju mesta in nenehnemu dvigovanju kakovosti življenja. Brez vključevanja mladih in brez tega, da mladi dobijo možnost aktivnega sooblikovanja mesta, takšnega razvoja ne moremo pričakovati. Zato želi biti Ljubljana ne le mesto mladih, ne le mladim prijazno mesto, temveč tudi mesto za mlade: mesto, v katerem imajo mladi dobre možnosti za izobraževanje, ustvarjanje, delo, zabavo in kakovostno življenje. Ljubljana želi postati mesto prihodnosti mladih in za mlade.

Pričujoča Strategija je zato izrazito razvojni dokument, ki mlade upošteva in jih vključuje v vse razvojne vidike mesta. To vključevanje mladih v oblikovanje, izvajanje in evalviranje ciljev in ukrepov, ki so zanje pomembni, je temeljno načelo mladinske politike. Urad za mladino Oddelka za kulturo MOL (v nadaljevanju: Urad za mladino) kot upravni organ in Mladinski svet Ljubljana kot z zakonom opredeljeno združenje lokalnih mladinskih organizacij, ki imajo status javnega interesa v mladinskem sektorju, sta temeljni institucionalni okvir za to, da se glas mladih sliši pri oblikovanju vseh tistih politik in ukrepov MOL, ki zadevajo mlade. MOL bo participacijo mladih pri oblikovanju lokalne mladinske politike dodatno spodbujal še na način, da bo vsake štiri leta poročilo o izvajanju Strategije obravnaval Mestni svet MOL in se do poročila opredelil, v svojem mnenju k poročilu pa lahko predlaga tudi spremembe Strategije, s čimer bo Strategija ostala »živ in konkreten razvojni dokument«. Urad za mladino bo izvedel široko javno razpravo z vsemi deležniki tega področja na temo osnutka poročila. Predvsem pa bodo pri podajanju mnenj osnutka in pri oblikovanju besedila predloga imeli glavno besedo mladi sami. Poleg pridobitve mnenj in pripomb ter predlogov k osnutku strategije je namreč cilj javne razprave oblikovanje novega poglavja Strategije, ki bo nosilo naslov *Deset ključnih prioritet mladih v MOL*, ki jih bodo določili mladi.

Mladinske javne politike so izrazito horizontalne in zadevajo praktično vsa področja življenja v lokalni skupnosti. Temu sledi tudi pričujoča strategija. Sledi pravilu, da na področjih, na katerih obstajajo mestni dolgoročni strateški dokumenti (kultura, sociala, izobraževanje), izpostavlja cilje, ki te razvojne usmeritve nadgrajujejo, na posameznih področjih, kjer takšnih dolgoročnejših razvojnih dokumentov še ni (zaposlovanje, zdravje, šport, stanovanjska politika), pa začrtuje nove razvojne cikle in ukrepe za doseganje zastavljenih ciljev. Strategija posebno pozornost namenja neorganizirani mladini, integraciji robnih skupin (druga generacija priseljencev, Romi, verske manjšine...) in večanju kakovosti mladinskega dela.

Iz pričujočega osnutka Strategije znotraj horizonta celovitosti pristopa do položaja mladih izstopata dve prednostni usmeritvi:

- *okrepitev mladinskega dela tako v smislu izgradnje mreže Mladinskih centrov Ljubljana kot opolnomočenje izvajalcev v mladinskem sektorju glede doseganja kriterijev mladinskega dela, kot jih definira pričujoča strategija,*
- *poudarek na povečanju možnosti za zaposlovanje mladih, ki je ključna prelomnica na poti do njihove samostojnosti, obenem pa se ta razvojni vidik v celoti sklada s prednostnimi usmeritvami novega Operativnega programa za izvajanje evropske kohezijske politike 2014-2020 ter cilji Nacionalnega programa za mladino 2013-2022.*

Metodologija strategije je enotna: na vsakem področju je najprej podana analiza stanja, sledi opredelitev ciljev in ukrepov, s katerimi se ti cilji dosegajo. Opredeljeni so kazalci za spremljanje uspešnosti doseganja ciljev, nosilci, finančni viri ter čas realizacije posameznih ukrepov. Večino podatkov in vrednosti kazalcev v strategiji povzemamo po naslednjih virih: Statističnem uradu RS, *Resoluciji o Nacionalnem programu za mladino 2013-2022*, *Mladina 2010* in *Mladina 2013*, Eurostatu in *Ljubljana v številkah*. Kjer so viri drugi, je to navedeno. Nekateri kazalci zadevajo nacionalno raven, naloga Urada za mladino bo, da:

- v letu 2016 vzpostavi konsistenten sistem ključnih kazalcev stanja na mladinskem področju v MOL, ki bodo učinkovita podlaga za evalviranje lokalne mladinske politike in oblikovanje ustreznih razvojnih ciljev; pri tem se v največji možni meri izkoristi nacionalno raziskavo o mladih
- sistematično in kontinuirano spremlja stanje in potrebe mladih v MOL, zlasti ranljivih skupin mladih (osipniki, brezposelni mladi, neevidentirani mladi idr.).

Urad za mladino bo skupaj z relevantnimi inštitucijami (Urad za mladino RS, Nacionalni inštitut za javno zdravje RS, Statistični urad RS ipd.), ki že zbirajo podatke o stanju mladih, na podlagi obstoječih metodologij in zajemov poskušal v letu 2016 vzpostaviti sistem podatkov, ki bodo odražali stanje mladih na različnih področjih v MOL. MOL torej ne bo razvijal svojega statističnega sistema, temveč bo maksimalno izkoristil obstoječe vire podatkov in z njihovimi prilagoditvami prišel do kazalcev, ki bodo podlaga za evalviranje uspešnosti mestne politike v mladinskem sektorju.

II. Dolgoročni cilji Strategije MOL za mlade 2015-2024

Dolgoročni cilji in ključni kazalci uspešnosti izvajanja Strategije v naslednjem obdobju so naslednji:

- Zmanjšanje povprečne starosti selitve mladih od staršev (v letu 2013 30,5 let, povprečje v EU 25 let), ReNPM 2013-2022
- Zmanjšanje nezaposlenih mladih v MOL (marec 2015: v MOL 4819 nezaposlenih mladih od 29 let); Urad za delo Ljubljana
- Zmanjšanje deleža mladih med 15. in 29. letom, ki so brez zaposlitve in niso vključeni v nobeno obliko formalnega izobraževanja (v letu 2013 9,4 %), ReNPM 2013-2022
- Ohranjati visoko vključenost mladih v izobraževalni sistem (mladi med 15. in 24. letom 69,4 % v letu 2013); SURS
- Povečati število mladih v MOL, ki so rešili svoj stanovanjski problem (od leta 2016 naprej vsaj 30 stanovanj letno preko ciljnega javnega razpisa podeliti mladim v MOL);
- Povečati socialno vključenost mladih med 16. in 24. letom z manj priložnostmi (stopnja tveganja revščine med mladimi 8,4; Eurostat 2009)
- Zmanjšanje deleža mladih, ki uživajo tobak, alkohol in droge (v letu 2013 91,4 % mladih občasno uživa alkohol, 48,1 % mladih občasno kadi, 60,2 % vseh mladih je poskusilo marihuano ali hašiš), ReNPM 2013-2022
- Kontinuirano povečevanje števila mladih in otrok, ki aktivno, ustvarjalno in varno preživljajo svoj prosti čas v okviru delovanja mladinskih centrov in programov, ki jih podpira MOL (delež sodelujočih v programih za mlade povečevati za najmanj 5 % letno)
- Zagotavljati optimalne pogoje za delovanje in vključevanje mladinskih organizacij v MOL (sofinanciranje preko javnih razpisov, vzpostavitev mladinske infrastrukture, vključitev v procese odločanja, zagotavljanje prostorskih pogojev za delovanje)
- Povečanje aktivne participacije mladih pri odločanju v MOL na vseh ravneh (v Mestnem svetu v sklicu 2014-2018 so 3 svetniki, ki imajo 29 ali manj let, v prejšnjem sklicu le 1 svetnica).

Dolgoročni cilji se uresničujejo skozi konkretne cilje in ukrepe na posameznih področjih.

III. Načela uresničevanja Strategije MOL za mlade 2015-2024

Strategija temelji na naslednjih splošnih načelih:

- **načelu participacije mladih pri oblikovanju, izvajanju in evalviranju vseh javnih politik, s čimer se spodbuja aktivno in odgovorno državljanstvo mladih**
- **načelih trajnostnega razvoja in medgeneracijske solidarnosti ter socialnega vključevanja**
- **načelih zagotavljanja enakih možnosti med spoloma, strpnosti in preprečevanja vsakršne diskriminacije**
- **načelu povezovanja z inštitucijami, ki delujejo na področju mladinskega dela.**

Naloge Urada za mladino so poleg nalog, določenih v Odloku o notranji organizaciji MOL in projektnih nalog, bistvene zlasti v delu, ki se nanaša na zagotavljanje participacije mladih pri oblikovanju različnih javnih politik. V ta namen je Urad za mladino tisti organ, ki zagotavlja znotraj MOL dostopnost ustreznih informacij o tistih javnih politikah in ukrepih, ki vplivajo na položaj mladih. Urad za mladino o teh tematikah odpira javno razpravo ter zagotavlja, da v njej aktivno sodelujejo kar najrazličnejše skupine mladih. Urad za mladino je torej prostor stalnega in strukturiranega dialoga med mladimi in različnimi lokalnimi politikami ter njihovimi nosilci. Da bi bila takšna naloga Urada za mladino učinkovito uresničevana, ta, skladno s pričujočo strategijo, skrbi še za dve stalni nalogi:

- **Urad za mladino v času javne razprave o osnutku Strategije organizira odprto panelno razpravo, namenjeno izključno mladim in se opredeli do njihovih predlogov k vsakem predlogu Strategije; enako velja ob evalvaciji izvajanja Strategije**
- **Vsake štiri (4) leta Urad za mladino Mestnemu svetu MOL predloži poročilo o izvajanju Strategije. Poročilo je predhodno predmet javne razprave in javne tribune, na katero so vabljeni mladi in vsi, ki se ukvarjajo s problematiko mladih, do njega pa se opredeli tudi Mladinski svet Ljubljana.**

MOL tako s Strategijo uvaja nove načine vključevanja mladih in vodi strukturiran dialog z vsemi deležniki, ki jih prilagaja potrebam mladih in načinom komuniciranja, ki so mladim blizu. Tako skrbi za dvigovanje zavesti med mladimi, da imajo možnost postati aktivni državljani in odgovorni sooblikovalci življenja v lokalni skupnosti.

IV. Cilji in ukrepi po posameznih področjih

1. Deset ključnih prioritet mladih v MOL

Poglavje bo oblikovano skozi javno razpravo, v kateri bodo mladi sami izpostavili desetih ključnih ciljev, in sicer preko panelne razprave, samostojno ali preko mladinskih organizacij. Predloge mladih bo obravnavala ad hoc imenovana komisija strokovnjakov s področja mladinskega sektorja, in sicer: predstavnik Mladinskega sveta Ljubljane, Javnega zavoda Mladi zmaji, predstavnik Urada za mladino RS, predstavnik centrov za socialno delo in 5 predstavnikov nevladnih organizacij.

Strategija tako hoče biti razvojni dokument, ki ga bodo za svojega vzeli mladi v MOL, zato mora biti njihov glas slišan.

2. Mreža Mladinskih centrov Ljubljana: strokovno, sistematično in kontinuirano delo z mladimi v MOL

Stanje

Strokovno vodeni in dostopni programi za kakovostno preživljanje prostega časa mladih, osnovnošolcev in družin pomembno in prepoznavno oblikujejo bivanjsko izkušnjo mesta, s tem pa dvigujejo kakovost življenja v njem. **Javni zavod Mladi zmaji** z mrežo Četrtnih mladinskih centrov otrokom, mladim in njihovim družinam omogoča kakovostno, aktivno in varno preživljanje prostega časa. Javni zavod upravlja s štirimi četrtnimi mladinskimi centri:

- Četrtni mladinski center Bežigrad (Vojkova cesta 73)
- Četrtni mladinski center Črnuče (Dunajska cesta 367)
- Četrtni mladinski center Šiška (Tugomerjeva ulica 2)
- Četrtni mladinski center Zalog (Zaloška cesta 220)

Za izvedbo programov svetovalnega dela z mladimi, izvedbo pristočasnih aktivnosti in omogočanje individualne učne pomoči v vsakem centru skrbita po dva redno zaposlena koordinatorja. Javni zavod pri uresničevanju svojega programa sodeluje tudi z nevladnimi organizacijami in drugimi javnimi zavodi, ki jih k sodelovanju povabi preko vsakoletnega javnega razpisa. Javni zavod Mladi zmaji v četrtnih skupnostih Posavje in Golovec redno izvaja programe za mlade, v nekaterih drugih četrtnih skupnostih pa občasno.

Na različnih lokacijah v Ljubljani že vrsto let delujeta četrtnim mladinskim centrom podobna dnevna centra za otroke, mlade in družine v okviru **centrov za socialno delo (CSD)**:

- *Skupnostni programi za mlade* CSD Ljubljana Moste-Polje. V okviru Skupnostnega programa za mlade delujejo štiri programi. Svetovalnica Fužine (Preglov trg 15) izvaja svetovalno delo za mlade, posameznike, pare in družine. Program Cona Fužine omogoča pristočasne aktivnosti in individualno pomoč (učna pomoč, informiranje, svetovanje), deluje na lokaciji Preglov trg 12. Enako deluje Program učno vzgojne pomoči Cent'r Most na lokaciji Ob Ljubljani 36 a. Program Korak pa je namenjen starejšim mladostnikom s težavami v odraščanju in deluje prav tako na Preglovmu trgu 15
- *Mladinsko središče Vič*, v okviru CSD Ljubljana Vič Rudnik izvaja socialno preventivni program Dnevni center za otroke in mlade. Otrokom in mladim omogočajo pristočasne aktivnosti, učno pomoč, informiranje in svetovanje. Prostore imajo na Trgu MDB 14. Glede osnovnošolcev, ki potrebujejo socialno varstvene programe in učno pomoč, pokriva široko območje Viča, ne dosega pa mladih nad 15 let.

Nevladne organizacije dopolnjujejo delovanje mreže četrtnih mladinskih centrov ter centrov za socialno delo ter izvajajo organizirane programe za otroke in mlade na posameznem področju MOL so:

1. *Zavod Bob*, ki izvaja raznovrstne programe za mlade, starejše od 15 let: projektno učenje za mlade, projekte z mladimi, mladinsko ulično delo, razvijajo socialno podjetništvo z mladimi ipd. V okviru mladinskega uličnega dela se aktivnosti izvajajo v starem delu mesta, na ploščadi pred Maximarketom oz. na Trgu republike in na področju Trnovskega pristana. Socialno podjetništvo (Mladi hišni prijatelji) razvijajo na področju Savskega naselja, v sodelovanju z različnimi nevladnimi organizacijami. Prostore imajo na Robbovi ul. 15;
2. *Mladinsko informativno svetovalno središče Slovenije* izvaja programe informiranja in svetovanja za mlade, omogoča svetovanje tudi preko telefona, izvaja preventivne programe za mlade (delavnice, prostovoljno delo) in izobraževalne programe za mlade ter učitelje, starše itd. Delujejo v več krajih po Sloveniji, v Ljubljani pa imajo prostore na Kunaverjevi 2;
3. *Mladinsko informacijski center* obiskujejo pretežno študentje, srednješolci in zaposlena mladina, pa tudi starejši ter otroci skupaj s starši. Ponujajo glasbene, jezikovne in plesne tečaje, kreativne delavnice, delavnice za otroke, počitniško varstvo, priprave na zakon, svetovanje itd. Prostore imajo na Ulici Janeza Pavla II. 13;
4. *Mladinski center Skala (Zavod Salesianum, OE Skala)* je namenjen otrokom in mladostnikom do 15. leta starosti. Mladim omogočajo učno pomoč, kreativne in interesne delavnice. Prostore imajo na Preglovem trgu 15. Poleg mladinskega centra razvijajo tudi mladinsko ulično vzgojo s programom *Minibus veselja*. V okviru mladinske ulične vzgoje izvajajo različne prostočasne aktivnosti, učno pomoč in informiranje mladih. Upravljajo kreativni mladinski center Fuskabo na lokaciji Ob Ljubljani 36, ki izvaja program na območju Most med Vodmatom in Kajuhovo ter na šolskih igriščih;
5. *Mladinski center Lajf* mladim omogoča predvsem učno pomoč. Del njihovih aktivnosti se navezuje na kreativno preživljanje prostega časa. Prostore imajo na Celovski c. 70;
6. *Mladinski center Menza pri koritu* je kulturni in socialni prostor, kjer lahko mladi kakovostno preživljajo prosti čas. Je prizorišče, v katerem se lahko sproščeno družijo, spremljajo kulturne prireditve ali se neformalno izobražujejo. Prav tako lahko mladi v mladinskem centru pomagajo s prostovoljnim delom. Prostori se nahajajo v avtonomni coni Metelkova mesto, v zadnjem obdobju pa ta dejavnost za mlade na tej lokaciji zamira.

Analiza stanja kaže, da v MOL trenutno deluje 11 prostorov, v katerih mladinske organizacije svojo dejavnost izvajajo kontinuirano in na stalnih lokacijah, po drugi strani pa prepoznavamo kar 19 velikih in gosto poseljenih urbanih območij, na katerih mladinski centri ne obstajajo (glej ukrep 4), pa zanje obstaja realna potreba. Na teh območjih prebiva veliko mladih družin ter mladih, ki izhajajo iz različnih socialnih ozadij, kvalitetno preživljanje prostega časa in prakticiranje mladinskega dela pa bo mladim ponudilo več možnosti pridobivanja neformalnih znanj in vseživljenjskih kompetenc ter zmanjševalo elemente rizičnega vedenja mladih v okolju. Potrebno je tudi poudariti, da je funkcionalni doseg posameznega centra okoli 1 km radija, saj izkušnje potrjujejo, da iz bolj oddaljenih območij mladi centrov praktično ne obiskujejo.

1. Cilj: Kontinuirano povečevati število mladih in otrok, ki v okviru mladinskih centrov aktivno, ustvarjalno in varno preživljajo prosti čas (delež otrok in mladih, ki se vključujejo v programe za mlade v MOL, povečevati za najmanj 5 % letno).

Preko Javnega zavoda Mladi zmaji kot preko programov in projektov nepridobitnih organizacij, ki jih sofinancira MOL, smo v letu 2014 dosegli okoli 25.000 mladih. Cilj bo dosežen z dvema ključnima ukrepoma: 1. z okrepitevijo mladinske dejavnosti, mladinskega uličnega dela ter socialno varstvenih in preventivnih programov nepridobitnih organizacij, ki delujejo na območju MOL; 2. Z vzpostavitev mreže povezanih, strokovno usposobljenih in programsko raznolikih mladinskih

centrov, ki delujejo v okviru vseh sedemnajstih četrtnih skupnostih, tam torej, kjer mladi vsakodnevno iščejo nasvete, pomoč, druženje ali zgolj sogovornika. Vizija mesta je organiziranje mreže Mladinskih centrov Ljubljane s prostori, ki bodo odprti in brezplačno dostopni mladim, varni in kompetentno vodeni ter jih bodo mladi v programskem smislu aktivno sooblikovali glede na svoje potrebe in specifične posameznega urbanega okolja. Prav zato je povezovanje vsakega posameznega mladinskega centra z lokalnim okoljem in iskanje načinov medgeneracijskega sodelovanja z njim vitalnega pomena za izvajanje njegovih funkcij. Trenutna razvitost mreže javnih in nevladnih mladinskih centrov, ki trenutno delujejo v glavnem mestu, daje podlago za uresničitev tega cilja.

Ukrep 1: Vzpostavitev mreže mladinskih centrov v MOL, in sicer do leta 2020 vzpostaviti najmanj 20 mladinskih centrov, ki bodo sistematično opravljali vse podporne naloge, povezane z mladimi.

Mladinski center je prostor, ki mladim nudi kakovostno preživljanje prostega časa in tako po vsebini kot obliki ustreza njihovim potrebam, željam in pričakovanjem. Mladinski center omogoča mladim: a) pogoje za socializacijo, b) krepitev njihovih vseživljenjskih kompetenc, pridobljenih z neformalnim izobraževanjem, c) informiranost, d) jih spodbuja k aktivni participaciji in k prostovoljskim aktivnostim, e) povezuje mlade s socialnim okoljem in f) jim omogoča mobilnost ter mednarodno aktivnost.

Vizija MOL je oblikovanje mreže Mladinskih centrov Ljubljana, ki združuje četrtne mladinske centre v upravljanju javnega zavoda Mladi zmaji, dnevne centre za mlade v upravljanju Centrov za socialno delo, in mladinske centre, ki so organizirani v okviru nevladnih organizacij. Mreža mladinskih centrov Ljubljana bo tvorila visoko strokovno mrežo organizacij, ki sistematično in kontinuirano izvajajo programe za mlade. Mreža Mladinskih centrov Ljubljana bo temeljna struktura, ki bo nudila mladim na celotnem območju MOL in njihovim družinam podporo in pomoč pri izpolnjevanju potreb tako glede kakovostnega preživljanja prostega časa in njihovega ustvarjalnega razvoja, kot glede pomoči z vidika socialno varstvenih (vključevanje ranljivih skupin mladih) in pedagoških programov. Ob tem, ko se mladim namenja prostore za njihove dejavnosti na različnih področjih (šport, kultura ipd.), se skozi mladinsko delo spodbuja njihovo samoorganiziranost in samoiniciativnost, s tem pa se jim pomaga na njihovi poti do samostojnosti.

Ukrep 2: Preveritev izpolnjevanja kriterijev za pridobitev statusa člana mreže Mladinskih centrov Ljubljana in podelitev statusa mladinskim centrom:

- 1. prostorske kapacitete v velikosti najmanj 70 m²**
- 2. odprtost najmanj 20 ur tedensko skozi vse leto oziroma najmanj 1000 ur letno, odprtost pa se prilagaja potrebam mladih iz določenega lokalnega okolja**
- 3. zagotavljanje najmanj 50 udeleženih osnovnošolcev in mladih tedensko**
- 4. angažiranje najmanj enega strokovno usposobljenega mladinskega delavca in zagotavljanje ustrezne kadrovske strukture za delo z mladimi**
- 5. najmanj 90 % programa je brezplačnega**
- 6. izvajanje dejavnosti skladno z metodologijami mladinskega dela, socialnega varstva in/ali socialne pedagogike**
- 7. opredeljena ciljna skupina osnovnošolcev in mladih od 10 do 29 let, predvidene aktivnosti za vse starostne skupine v tem razponu**
- 8. izvajanje najmanj 5 aktivnosti letno v sodelovanju s četrtnimi skupnostmi**
- 9. izvajanje najmanj 20 % skupnih aktivnosti, izmenjava dobrih praks in izmenjava vsaj 10 % projektov znotraj mreže**

- 10. sodelovanje v informacijski bazi mreže z vsemi informacijami o projektih in aktivnostih**
- 11. obvezna udeležba pri vsakoletnem usposabljanju mladinskih delavcev v mreži**

Status člana mreže Mladinskih centrov Ljubljana podeljuje MOL na podlagi javnega razpisa in po pozitivnem mnenju pristojnega Urada za mladino MOL ter pristojne strokovne komisije kot zunanega posvetovalnega telesa. Statusi se podeljujejo za obdobje petih let, ob predpostavki izpolnjevanja zahtevanih kriterijev za celotno obdobje. MOL bo z mrežo Mladinskih centrov Ljubljana dobila ustrezen, kakovosten in do določene mere standardiziran javni program za najširšo populacijo mladih na celotnem območju. Mreža bo v osnovi opravljala ključne funkcije aktivne mladinske politike: nudila podporo mladim in posebej skrbela za ranljive skupine mladih ter jim omogočala ustvarjalni razvoj in kakovostno preživljanje prostega časa. Člane mreže bo MOL sofinancirala z večletno pogodbo, s čimer bo zagotovljeno stabilno delovanje mreže in kontinuirana dostopnost programov mladim.

Ukrep 3: Oblikovanje standarda dejavnosti mreže Mladinskih centrov Ljubljana in načina spremljanja kakovosti programov za mlade, ob upoštevanju trojne strukture mreže:

- 1. četrtni mladinski centri, s katerimi upravlja Javni zavod Mladi zmaji**
- 2. dnevni centri za mlade, s katerimi upravljajo centri za socialno delo**
- 3. mladinski centri, s katerimi upravljajo nevladne organizacije, ki imajo status javnega interesa v mladinskem sektorju**

Mreža skladno s kriteriji za pridobitev statusa mladinskega centra izvaja program, ki se sklada s potrebami mladih iz lokalnega okolja, statusna oblika nosilcev programov posameznega centra (občinski javni zavod, državni javni zavod, nevladna organizacija) pa ni ovira za vključitev v mrežo. Na ta način bo mreža lažje uresničljiva in po raznovrstnosti programov in metod dela z mladimi kar najbolj kakovostna. Ključni cilj oblikovanja mreže bo kakovost izvajanja programov in izpolnjevanje kriterijev, ki zagotavljajo primerljivo kakovost in strukturo programov za mlade. Mreža obenem izvaja del programa, ki bo skupen za vse člane mreže in bo na prepoznaven način nagovarjal vse mlade v Mestni občini Ljubljana. Mreža bo tako upoštevala specifične potreb mladih v posamezni četrtni skupnosti ali naselju, obenem pa delovala kot prepoznavno enotna struktura.

Ukrep 4: Prednostno oblikovanje novih mladinskih centrov na območjih, ki so danes glede potrebe po kontinuiranem in sistematičnem delu z mladimi v Mestni občini Ljubljana pripoznane kot sive lise:

- Šiška: v okolici Brilejeve ulice
- Štepanjsko naselje
- Rakova Jelša
- Nove Jarše: v okolici Kvedrove ulice, Ulice Hermana Potočnika ali Clevelandske ulice,
- Ljubljana-Center
- Vič: v blokovskem naselju poleg trgovskega kompleksa Interspar, in novem stanovanjskem naselju nasproti Tehnološkega parka
- Šiška: v Celovški dvorih in okolici Litostrojske ulice
- Bežigrad: Savsko naselje Glavarjeva ali Tolstojeva ulice
- Brdo: v okolici Gasilskega doma, nekdanjih poštnih prostorov ali na Vrhovcih
- Koseze: v okolici Adamičeve ulice, Tržnice Koseze ali OŠ Valentina Vodnika
- Šentvid: v okolici Šentviške gimnazije in vojašnice

- Center: v okolici Trnovega, Prul ali Poljanskega nasipa
- Polje: stara OŠ
- Spodnje Črnuče
- Tomačevo
- Moste: v okolici Tržnice ali Vodmata ter Rožičeve ulice (stari bloki in novo naselje ob Šmartinski ulici)
- Vevče

Ugotovljene sive lise kažejo na veliko potrebo po vzpostavitvi učinkovite mreže mladinskih centrov in obenem na potrebo, da se mladim v navedenih okoliših omogoči več možnosti za kvalitetno preživljanje prostega časa. Dejstvo je, da na območjih, kjer takšni centri delujejo, opažamo bistveno manjšo stopnjo rizičnega vedenja mladih, večjo stopnjo aktivne participacije mladih v lokalni skupnosti in medgeneracijskega sodelovanja ter posledično višjo kakovost življenja vseh občanov, ne samo mladih. Narava dela mladinskih centrov je namreč v pomembnem delu usmerjena tudi v spodbujanja dialoga med generacijami. Izkušnja prav tako govori, da morajo biti mladinski centri fizično blizu mladih, da je njihov doseg okoliš do največ enega kilometra. MOL bo poskušala zagotoviti primerne prostore za izvajanje dejavnosti Mreže mladinskih centrov Ljubljana, posledično pa zagotoviti pogoje za njeno kar najbolj optimalno delovanje. Upoštevali se bodo kriteriji pristojnega ministrstva glede delovanja dnevnih centrov in tako omogočili, da bo mreža Mladinskih centrov Ljubljana lahko za izvajanje svojih programov pridobivala tudi sredstva državnega proračuna in evropska sredstva.

Za izvajanje kakovostnega programa v mreži bo potrebno za posamezni mladinski center letno zagotoviti najmanj 90.000 evrov, kolikor bo z njim upravljal Javni zavod Mladi Zmaji in v njem v polni meri in vsakodnevno izvajal program, najmanj 50.000 evrov pa za tistega, s katerim bo upravljala nevladna organizacija. Od tega bo najpomembneje zagotoviti sredstva za stroške dela usposobljenih mladinskih delavcev in sredstva za izvajanje programov. MOL bo pogoje za dejavnost Mladinskih centrov Ljubljana zagotavljala primarno v prostorih, ki so njena last in ki so primerni za to dejavnost, zato njihove vrednosti ne navajamo v oceni finančnih posledic.

Kazalci:

- Povečanje števila četrtnih mladinskih centrov v upravljanju Javnega zavoda Mladi zmaji (4 v letu 2014)
- Povečanje števila mladinskih delavcev
- Večanje kakovosti mladinskega dela
- Širitev mreže Mladinskih centrov Ljubljana (11 v letu 2014)
- Število projektov, ki jih Mladinski centri Ljubljana izvajajo v sodelovanju s četrtnimi skupnostmi
- Število skupnih projektov Mladinskih centrov Ljubljana
- Povečanje dosega mladih z delom Mladinskih centrov Ljubljana (v letu 2014 okoli 25.000)

Časovni okvir: Ukrep bomo pričeli izvajati v letu 2015.

Viri financiranja: MOL, MDDSZEM RS, URSM MIZŠ RS, EU.

Nosilci: Urad za mladino, Oddelek za predšolsko vzgojo in izobraževanje, Služba za lokalno samoupravo, Oddelek za ravnanje z nepremičninami, Javni zavod Mladi zmaji, centri za socialno delo, nevladne organizacije.

3. Mladinsko delo, programi in projekti za mlade

Stanje

Raznolike potrebe mladih glede kakovostnega preživljanja prostega časa, širjenje možnosti neformalnega učenja in zagotavljanje pogojev za njihov avtonomen, ustvarjalen in celovit razvoj je v urbanem okolju izrednega pomena. Lokalna skupnost mora biti pri tem še posebej pozorna na mlade, ki prihajajo iz socialno manj spodbudnega okolja in imajo manj priložnosti v družbi. V letu 2014 je Urad za mladino podprl sto tovrstnih projektov približno osemdesetih nepridobitnih organizacij, v te projekte pa je bilo vključenih okoli 25.000 mladih v MOL. Gre za tiste aktivnosti, ki temeljijo na mladinskem delu in se izvajajo z metodami neformalnega učenja, nanašajo pa se na mladinske aktivnosti v lokalnem okolju, mednarodno dejavnost mladih, mreženje mladinskih nepridobitnih organizacij in sekundarne preventivne programe za mlade. V naslednjem obdobju bo MOL okrepila podporo in ustvarila pogoje za še stabilnejše delovanje nepridobitnih organizacij, ki delujejo v mladinskem sektorju v Ljubljani.

Podeželje Mestne občine Ljubljana predstavlja kar dve tretjini celotnega območja MOL. Kljub manjši poseljenosti pa je ravno populacija mladih na podeželju še toliko bolj ranljiva, saj je na njihova pleča dana odgovornost za ohranjanje ruralnega območja. Večinoma se ti mladi po zaključku šolanja zaposlujejo v mestu. Pomembno je, da se tudi mladim na podeželju že v rani mladosti daje enakovredne možnosti za razvoj, kot jih imajo njihovi mestni vrstniki. Zaradi oddaljenosti od obstoječih delujočih mladinskih centrov so prepuščeni večinoma sami sebi. Podeželska mladina prav tako potrebuje vključevanje v vsebine, ki jih nudijo mestni mladinski centri, saj se mladostniki na podeželju srečujejo z enakimi problemi, kot njihovi mestni vrstniki. Prebivalci podeželja, specifično je območje vzhodnega dela MOL (območje pod Jančami), kjer so razdalje bistveno večje, se združujejo v različna društva, kjer pa ne zasledimo društev mladih. V letu 2014 je na območju Janč začela delovati tudi Vaška učna točka, ki je namenjena različnim uporabnikom (društva, posamezniki...), med drugim tudi mladim, upravlja pa jo Služba za lokalno samoupravo MOL. Takšni večnamenski in medgeneracijski prostori so na tovrstnih območjih prava infrastruktura tudi za večji obseg programov, ki odgovarjajo na potrebe mladih.

Strategija razvoja socialnega varstva v MOL od 2013-2020 proaktivno opredeljuje socialno politiko MOL-a tudi v segmentu mladih, najsi gre za mlade z manj možnostmi v družbi, za deprivilegirane skupine mladih, za etnične manjšine, za mlade s težavami v odraščanju in za mlade, ki jih ogrožajo revščina ter različne oblike odvisnosti.

2.Cilj: Povečati število in obseg programov in projektov nevladnih organizacij v mladinskem sektorju ter z njimi do leta 2020 doseči najmanj 50.000 mladih v MOL na letni ravni.

Cilj se navezuje na krepitev vloge nevladnih organizacij v mladinskem sektorju. Za aktivno mladinsko politiko je vloga nevladnih organizacij izjemno velika, saj se te aktivno odzivajo na vseskozi spreminjajoče se potrebe mladih. Z doseganjem cilja se povečuje kakovost bivanja mladih v MOL, saj se jim zagotavlja več in bolj raznolike možnosti za njihov avtonomen razvoj. Zato je

stabilno delovanje nevladnih organizacij na tem področju eden ključnih zagotovil za kakovostno in proaktivno izvajanje mladinskega dela v MOL. Nosilec te naloge je Urad za mladino, cilj pa je skladen tudi s *Strategijo razvoja vzgoje in izobraževanja v MOL za obdobje 2009-2019* in ciljem kakovostnega preživljanja prostega časa.

3.Cilj: Okrepiti segment uličnega mladinskega dela in povečati obseg programov, ki jih izvajajo usposobljeni ulični mladinski delavci ter dvigovati kakovost uličnega mladinskega dela.

Mlade je danes zelo težko doseči, ulično mladinsko delo je v urbanih okoljih način, da se jih nagovori neposredno, najsi bo to na ulici, med bloki ali na drugih zbirališčih mladih. Z uličnim mladinskim delom se doseže tudi nekatere problematične in v družbi stigmatizirane kategorije mladih, ki svojih težav ne rešujejo vedno na družbeno sprejemljiv način. Ulično delo je tako v veliki meri interventno delo, ne vzpostavlja dolgoročnega svetovalnega odnosa, temveč je usmerjeno na kratkoročno svetovanje in svetovanje v kriznih situacijah. Pomen uličnega mladinskega dela je izrednega pomena z vidika spodbujanja mladih k varnemu in kakovostnemu preživljanju prostega časa, k varni zabavi in k zavedanju glede odgovornosti do drugih in okolja. Spontana množična druženja mladih v posameznih mestnih predelih so sodoben pojav socializacije in zabave mladih, s katerim se MOL aktivno sooča od leta 2012 dalje. Ta druženja se odvijajo na različnih prizoriščih v mestu, največ na trnovski plaži, v okolici Maximarketa, na Kongresnem trgu in na avtonomni coni Metelkova mesto. MOL pristopa k temu pojavu na način, da z aktivnim mladinskim delom mlade spodbuja k odgovornosti do drugih, do okolja in k varni zabavi. Oblikovala se je mreža Mlada ulica, ki združuje sedem organizacij s področja, ki zelo uspešno krepi zavest o odgovorni souporabi javnih površin in po zaslugi katere se je bistveno zmanjšal delež vrstniškega nasilja, kršenja Zakona o varstvu javnega reda in miru ter se okrepil dialog med mladimi, lokalno skupnostjo in mestnimi odločevalci.

4.Cilj: Okrepiti projekte za mlade tudi v podeželskem okolju MOL, do leta 2020 uresničiti najmanj en projekt za mlade na vsaj osmih lokacijah na podeželju.

Potreba po kontinuiranih aktivnostih, namenjenih podeželski mladini, se kaže najmanj na naslednjih lokacijah: Sostro, Janče, Mali Lipoglav, Prežganje, Podgrad, Spodnja Besnica, Ižanska cesta, Gameljne, Medno, Tacen in Stanežiče. Na osnovi potreb tamkajšnjih mladih bo MOL preko Oddelka za varstvo okolja spodbudil projekte, ki bodo osredotočeni na druženje podeželske mladine, njihovo seznanjanje z vsemi vsebinami, povezanimi z možnostmi nadaljnjega izobraževanja, kreativnih potencialov in usposabljanja. S krepitvijo povezanosti z lokalno skupnostjo se večajo tudi možnosti, da mladi po končanem šolanju ostanejo v lokalnem okolju, ohranjanja se poseljenost podeželja, kar pa posredno pomeni tudi manjši pritisk na mesto. V sodelovanju Urada za mladino in Odseka za razvoj podeželja bo v letu 2016 podana podlaga za oblikovanje prednostnih kriterijev v javnih razpisih, ki bodo zagotovil pogoje za podporo kakovostnim programom mladih na podeželju. Cilji na tem področju so: vključevanje mladih v dejavnosti kraja in v njegov razvoj, razvoj podjetniških idej med mladimi z namenom razvoja podeželja ter prepoznavanje prednosti podeželskih prostorov ter njegovega pomena za kakovost življenja v MOL.

Ukrep 1: Povečati sredstva za sofinanciranje projektov in programov nepridobitnih organizacij v mladinskem sektorju v MOL ter strukturirati razliko med podporo večletnim kakovostnim in kontinuirano izvajanimi programi in projekti.

Zlasti nevladne organizacije so tiste, ki jim je potrebno v naslednjem obdobju zagotoviti še stabilnejše pogoje za njihovo delovanje in izvajanje programov ter projektov za mlade. Poleg

povečevanja sredstev za izvajanje programov za mlade bo MOL v skladu z danimi možnostmi nevladnim organizacijam na tem področju pomagal tudi z zagotovitvijo brezplačnih pogojev za njihovo delovanje v prostorih, ki so v lasti MOL. Pomen profiliranja javnih razpisov za mladinski sektor v MOL je vzporedni nujni ukrep, ki bo programom, ki se izvajajo kontinuirano in izkazano dosegajo dobre učinke, zagotovil večletno financiranje, medtem ko bodo posamični projekti, ki pomembno prispevajo k paleti podpornih dejavnosti za mlade, sofinancirani preko vsakoletnih javnih razpisov.

Ukrep 2: V letu 2016 oblikovati ločen javni razpis ali ločeno področje razpisa, ki se nanaša na podporo uličnemu mladinskemu delu.

S ciljnimi pristopom bo mogoče jasneje izpostaviti prioriteto mladinskega uličnega dela, določeneje opredeliti operativne cilje MOL na tem področju in ažurno reagirati na potrebe okolja.

Ukrep 3: V letu 2015 ciljno podpreti kampanjo glede zmanjševanja vandalizma v Ljubljani, s poudarkom na osveščanju učencev zadnje triade osnovnih šol in srednješolcev ter z uličnim mladinskim delom na območjih, ki so najbolj izpostavljena uničevanju javne lastnine.

Vandalizem sicer ni pojav, ki bi bil povezan zgolj z mladimi, je pa to pojav, o katerem je potrebno mlade še posebej osveščati. Ker od 1086 primerov vandalizma na občinski lastnini od leta 2007 - 2014 v MOL kar 66 % le-tega (714 primerov) beležimo na osnovnih šolah, se ukrep osredotoča na populacijo osnovnošolcev in srednješolcev ter na angažiranje mladinskih delavcev na tistih točkah v mestu, ki so najbolj izpostavljene vandalskim dejanjem. V sodelovanju z Oddelkom za predšolsko vzgojo in izobraževanje ter drugimi pristojnimi službami MOL se vodi celovita kampanja proti vandalizmu. Ključni namen kampanje je vzpostavitev dolgoročnih mehanizmov mladinskega dela v MOL, ki se bodo soočali z občutljivo problematiko vandalizma.

Ukrep 4: Spodbujati promocijo podpornih programov in projektov za mlade.

Poleg podpore mreženju mladinskih organizacij, ki delujejo v mladinskem sektorju, bomo s preišljenimi promocijskimi akcijami in intervencijami v posamezne ciljne skupine mladih v naslednjem obdobju intenzivneje širili informacije o podpornih mehanizmih, ki so mladim na voljo. Ugotavljamo namreč, da mladi z njimi niso dovolj seznanjeni.

Kazalci:

- Število s strani Urada za mladino sofinanciranih programov in projektov za mlade (100 v letu 2014)
- Število mladih v MOL, ki so udeleženi v teh programih in projektih: 25.000 v letu 2014
- Število projektov uličnega mladinskega dela
- Število projektov za mlade na podeželju
- Število usposobljenih mladinskih uličnih delavcev, ki izvajajo projekte
- Število in struktura promocijskih aktivnosti glede podpornih programov in projektov za mlade

Časovni okvir: Ukrep bomo pričeli izvajati v letu 2016.

Viri financiranja: MOL.

Nosilci: Urad za Mladino, Oddelek za zdravje in socialno varstvo; Oddelek za predšolsko vzgojo in izobraževanje, Urad za preprečevanje zasvojenosti, Oddelek za varstvo okolja.

4. Mladi in izobraževanje ter usposabljanje

Stanje

V MOL deluje 48 osnovnih šol, 32 srednjih šol, 22 fakultet ter 3 akademije. Število dijakov je v letu 2012 znašalo 20.730, število študentov 36.439 in število študentov na akademijah 843. V 36 dijaških in študentskih domovih je bilo na voljo 10.629 postelj. *Strategija razvoja vzgoje in izobraževanja v MOL za obdobje 2009-2019* vključuje niz ukrepov, usmerjenih v povečanje kakovosti vzgoje in izobraževanja otrok, mladine in odraslih. Strategija je usmerjena v zagotavljanje enakih možnosti za doseganje izobrazbe, ne glede na »spol, socialno in kulturno poreklo, veroizpoved, narodno pripadnost ali telesno in duševno dispozicijo«. Upošteva varnost in zdravje otrok in mladostnikov kot pomembni vrednoti, zato šolo razume kot prostor, ki »mora s svojimi dejavnostmi oblikovati in spodbujati zdrav način življenja in odgovoren odnos do lastnega zdravja, naravnega okolja, pa tudi do lastnih dejanj in do dejanj drugih oseb, ob tem pa tudi odgovornost drugih oseb za zagotavljanje varnosti in integritete otrok«. Posebej je pozorna na otroke in mladostnike iz socialno manj spodbudnih okolij, prav tako pa narekuje aktivno politiko MOL tudi glede večje kakovosti preživljanja prostega časa otrok in mladih. Ustrežno umešča tudi pomen izobraževanja odraslih in možnosti, da posameznik tudi po zaključku obveznega in formalnega izobraževanja uresničuje svojo temeljno pravico do izobraževanja v obliki vseživljenjskega učenja ali katere od neformalnih oblik izobraževanja. Sicer je po Evrobarometri raziskavi iz leta 2013 Ljubljana uvrščena najvišje med vsemi evropskimi prestolnicami po zadovoljstvu občanov s šolami in izobraževalnimi institucijami (87 % zadovoljnih).

Cilji MOL na področju izobraževanja so osredotočeni na enakovredno dostopnost do kar najbolj kakovostne izobrazbe ne glede na socialni status posameznika ter na sistematično zagotavljanje možnosti za vseživljenjsko učenje. Zato je potrebno poglavje o izobraževanju in usposabljanju mladih brati vzporedno s poglavjem o zaposlovanju mladih. Podatki Statističnega urada RS za Slovenijo sicer govorijo, da je v letu 2013 »14,6 % mladih imelo visokošolsko izobrazbo, 54,9 % srednjo poklicno ali srednjo splošno izobrazbo, 29 % pa osnovnošolsko izobrazbo; preostali mladi (skupaj 1,5 %) so imeli nižjo poklicno izobrazbo, nepopolno osnovnošolsko izobrazbo ali pa so bili brez izobrazbe«.

5. Cilj: V okviru pristojnosti MOL in ob aktivni lokalni politiki ohranjati visoko vključenost mladih v izobraževalni sistem, ki se nanaša na nacionalno raven (mladi med 15. in 24. letom 69,4 % v letu 2013, SURS).

Stanje glede vključenosti mladih v izobraževalni sistem je zelo solidno, potrebno ga je najmanj ohranjati in zagotavljati kakovostno javno šolstvo kot temelj pridobivanja znanja in izobrazbe, obenem pa omogočati razvoj zasebne pobude, ki širi možnosti svobodne izbire glede različnih pedagoških načel. Pristojnosti lokalne skupnosti so glede uresničevanja tega cilja omejene, a z ukrepi, ki vključujejo tako mladinsko delo, spodbujanje usposabljanja preko omogočanja prakse v mestni upravi, javnih zavodih in podjetjih, katerih ustanovitelj je MOL, ter z zmanjševanjem osipnikov itd., lahko tudi lokalna skupnost doseže dobre uspehe.

6.Cilj: Zmanjšanje deleža mladih med 15. in 29. letom, ki so brez zaposlitve in niso vključeni v nobeno obliko formalnega izobraževanja (9,4 %, ReNPM 2013-2022).

Zelo ranljiva skupina mladih potrebuje ciljno naravnane ukrepe, ki jim bodo omogočili osebni razvoj in jim ponudili več priložnosti v družbi. Na uresničevanje tega cilja se navezujejo številni cilji pričujoče strategije v poglavjih o zaposlovanju mladih in mladinskem delu, podatki pa sicer zadevajo nacionalno raven.

Ukrep 1: Omogočanje izvajanja prakse za srednješolce in študente v mestni upravi, javnih zavodih in podjetjih, katerih ustanovitelj je MOL, ter pri slednjih oblikovati pregleden in učinkovit sistem izobraževanja mentorjev.

Z ukrepom se povečajo delovne kompetence mladih za njihovo morebitno delo v javnem sektorju ali v tistih podjetjih, v katerih je MOL ustanovitelj. Ukrep zahteva dobro sodelovanje in dogovarjanje s srednjimi šolami in fakultetami ter usposobljene mentorje, prednostno pa bo vključeval štipendiste MOL. V sodelovanju z Javnim zavodom Cene Štupar - Centrom za izobraževanje odraslih bomo v letu 2016 se oblikovali program usposabljanja mentorjev. Cilj je, da letno vsaj 100 dijakov in študentov opravi takšno prakso, ukrep se bomo pričeli izvajati v letu 2016.

Ukrep 2: Spodbujati prožne oblike učenja, ki bodo povečale inovativnost, kreativnost in podjetnost mladih, obenem pa izboljšati ključne kompetence mladih (bralna, matematična, naravoslovna, finančna, medijska pismenost), kjer Slovenija po PISA 2012 ne dosega ciljnih vrednosti EU.

Razvoj kakovosti izobraževalnega sistema presega pristojnosti lokalne skupnosti, a vendar je pomembno, da ustanoviteljica javnih zavodov na področju izobraževanja odločno izrazi namero glede potrebnih aktivnosti v tej smeri. Ukrep je skladen s prednostnimi usmeritvami Operativnega programa za izvajanje Evropske kohezijske politike v obdobju 2014 -2020, in sicer tako glede spodbujanja ključnih kompetenc različnih funkcionalnih pismenosti kot glede uvajanja prožnih oblik učenja, ki temeljijo na povezovanju delodajalcev z visokošolskimi zavodi. Javni zavodi MOL bodo izoblikovali projekte, s katerimi bodo kandidirali za evropska sredstva in z razvojnimi projekti v naslednjem obdobju dvigovali kakovost izobraževalnega sistema v MOL ter mladim ponujali več možnosti za njihov razvoj. Dvig kompetenc mladih pri različnih oblikah pismenosti bo mladim tudi omogočal lažje integriranje v informacijsko družbo.

Kazalci:

- Vključenost mladih v izobraževalni sistem (mladi med 15. in 24. leti 69,4 % v letu 2013), SURS
- Delež mladih med 15. in 29. letom, ki so brez zaposlitve in niso vključeni v nobeno obliko formalnega izobraževanja (v letu 2010 9,4 %), ReNPM 2013-2022
- Mladi v Sloveniji, ki imajo visokošolsko izobrazbo (14,6 % v letu 2013), SURS - Mednarodni dan mladih 2014
- Mladi v Sloveniji, ki imajo srednjo poklicno ali srednjo splošno izobrazbo (54,9 % v letu 2013), ReNPM 2013-2022
- Število dijakov in študentov, ki so v mestni upravi, javnih zavodih in podjetjih, katerih ustanovitelj je MOL, opravili prakso (najmanj 100 letno od leta 2016)
- Mladi v Sloveniji, ki imajo osnovnošolsko izobrazbo (29 % v letu 2013), ReNPM 2013-2022

Časovni okvir: Ukrep bomo pričeli izvajati v letu 2016

Viri financiranja: MOL, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport RS, EU sredstva.

Nosilci: Oddelek za predšolsko vzgojo in izobraževanje, Urad za Mladino, Odsek za upravljanje s kadri, javni zavodi.

5. Zaposlovanje mladih in razvoj podjetništva

Stanje

Mladi so najbolj ranljiva skupina na trgu delovne sile, a obenem na tem področju tisti, ki dejansko ključno in največ prispevajo k napredku, dvigu produktivnosti in večanju dodane vrednosti, saj jih odlikujejo višja izobraženost in velika motiviranost za delo ter ustvarjalni naboj. A vstop mladih na trg dela je izredno problematičen, v času gospodarske krize in ob restriktivnem zaposlovanju v javnem sektorju pa še dodatno zaostren. Ker je zaposlitev temeljni pogoj osamosvojitve mladih, je aktivna politika lokalnih skupnosti zlasti v času gospodarske krize pomembna pri dolgoročnejšem izboljšanju položaja mladih.

Na svetovni ravni je stopnja brezposelnosti mladih v povprečju trikrat višja od stopnje brezposelnosti odraslih. V MOL je bilo v aprilu 2014 201.947 delovno aktivnih prebivalcev, od tega 190.871 zaposlenih in 10.582 samozaposlenih. Stopnja registrirane brezposelnosti je znašala 13,6 %. V MOL je bilo konec maja 2014 16.695 registriranih brezposelnih, od tega 7.582 žensk. Brezposelnih mladih, starih med 15 in 29 let, je bilo 3689. Največ jih je imelo peto stopnjo izobrazbe (4.925).

Podatki Zavoda za zaposlovanje RS v letu 2013 govorijo o tem, da je bilo nezaposlenih mladih med 15. in 24. letom 1060 (v Sloveniji 11.220), nezaposlenih mladih med 25. in 29. letom pa 2962 (v Sloveniji 19.109). Podatki za Slovenijo govorijo o tem, da je bilo v letu 2013 v Sloveniji v povprečju 163.000 mladih delovno neaktivnih, povprečna stopnja delovne aktivnosti med mladimi pa je znašala 43,5 %, kar je 1,3 % manj kot leto poprej. Stopnja brezposelnosti med mladimi je v letu 2013 znašala 19,1 % ali 1,7 % več kot leto poprej, s čimer se Slovenija uvršča nad povprečje držav članic EU (18,5 %), dasiravno je bila v prejšnjih letih pod povprečjem. Tako je bilo maja 2013 brezposelnih 27.645 mladih, podatki iz maja 2014 pa govorijo že o 30.329 brezposelnih mladih. Podatki in trenutni trendi so več kot zaskrbljujoči.

Operativni program za izvajanje Evropske kohezijske politike v obdobju 2014-2020 navaja naslednje podatke o stanju na trgu dela za mlade: »Stopnja brezposelnosti mladih (15-24 let) je bila v letu 2013 21,6 % (EU 23,5 %); višja je bila v KRVS 26,5 % (vzhodna regija; op.p.) (KRZS 16,4 %; zahodna regija op.p.). Posebej problematična je brezposelnost v starostni skupini 25-29 let, ki presega povprečje EU in je od leta 2008 narasla za kar 10,9 %. V Sloveniji je bila v letu 2013 stopnja brezposelnosti mladih v tej starostni skupini 17,4 %, v EU 14,5 %, od tega KRZS kar 17,6 %, KRVS pa 17,3 %. Še bolj zaskrbljujoče pa je naraščanje brezposelnih oseb s terciarno izobrazbo 6,2 % (EU 6,5 %). Največji razkorak med ženskami in moškimi je pri osebah, starih od 25 do 29 let z univerzitetno izobrazbo, saj je med registrirano brezposelnimi osebami kar 76,4 % žensk.« Skladno s trendom prejšnjih let večina delovno aktivnih mladih v letu 2013 svoje delo opravlja v zasebnem sektorju (78,2 %), v porastu je delež samozaposlenih mladih, ki znaša 7,9 %, a se je potrebno

zavedati, da tudi ta status s seboj prinaša pasti, saj velik del samozaposlenih v zadnjem času nima dovolj dela oziroma od svojega dela težko živi. Največ mladih je sicer zaposlenih v predelovalni dejavnosti. Pri prodoru na trg delovne sile so mladi v deprivilegiranem položaju iz treh razlogov: po zaključenem šolanju še nimajo in ne morejo imeti dovolj delovnih izkušenj, zato so manj konkurenčni pri potegovanju za delovna mesta, primorani so sprejemati izobrazbi neprimerna, večinoma podcenjena delovna mesta, obenem pa je izjemno visok delež mladih, zaposlenih v eni izmed negotovih oblik zaposlitve (določen čas, krajši delovni čas, za čas pripravništva ipd.). A hkrati je zaposlovanje mladih zavoljo visoke stopnje izobrazbe, motivacije za delo in ustvarjalne svežine ključno gibalno v razvoj usmerjene družbe. Vendar mladi nosijo nesorazmerno visoko breme brezposelnosti, vsekakor pa smo se v zadnjem obdobju soočili tudi z dvomljivimi učinki aktivne politike zaposlovanja mladih, ki iz naslova »večje fleksibilnosti trga dela« ter ob črpanju državnih sredstev delodajalcev ni spodbujala k trajnejšim oblikam zaposlitve mladih, prekerno zaposlovanje pa ustvarja tudi izrazito podcenjujoč in izkoriščevalski odnos delodajalcev do mladih. Prav tako različne oblike angažiranja mladih, kot je brezplačno pripravništvo in nesorazmerno število samozaposlenih mladih niso trendi, ki bi jim zagotavljale trajnejše oblike zaposlitev. Dodatno so v najslabšem položaju mladi v javnem sektorju, in sicer tisti, ki so se zaposlili po plačni reformi leta 2008, saj so od tedaj zaustavljena vsa napredovanja. Mestna uprava MOL prostovoljnega pripravništva ni izvajala in ga tudi ne bo, saj vztraja na stališču, da mora biti za pošteno delo dano pošteno plačilo. V Mestni upravi MOL je bilo konec leta 2014 med 583 zaposlenimi le 38 mlajših od 29 let, med njimi je 23 žensk in 15 moških. Odstotek mladih je tudi tu zaskrbljujoče nizek.

7.Cilj: Stopnjo brezposelnosti mladih v MOL zniževati pod povprečje EU in pod slovensko povprečje.

Strategija MOL na področju zaposlovanja mladih bo usmerjena izrazito v tiste oblike spodbujanja razvoja trga dela za mlade, ki bodo zagotavljale trajnejše učinke. Ob tem bo smiselno in ob upoštevanju pristojnosti dopolnjevala nacionalne cilje in aktivnosti iz *Resolucije o nacionalnem programu za mladino 2013-2022*, tako z vidika ciljnih ukrepov na trgu dela, ki izboljšujejo položaj mladih (Jamstvo za mlade in spodbude delodajalcem pri zaposlovanju mladih, Ukrepe za mlade v okviru Ekonomsko socialnega sklada, ki jih izvaja Zavod RS za zaposlovanje oziroma Urad za delo Ljubljana, in ukrepe, usmerjene v boljše povezovanje izobraževalnega sistema s potrebami trga dela). Uspešno izkoriščanje evropskih sredstev v obdobju 2014-2020 bo tako z vidika izvajanja Jamstva za mlade kot z vidika Aktivne politike zaposlovanja (javna dela, subvencioniranje zaposlitev brezposelnih oseb, usposabljanje na delovnem mestu) ključno za uresničevanje ciljev MOL na tem področju. Zlasti program Jamstva za mlade bo MOL v prihodnje močnejše promovirala, saj je mogoče skozenj doseči boljše rezultate od dosedanjih.

8.Cilj: Dvigniti delež trajno zaposlenih mladih, ki izhajajo iz kategorije osipnikov, se pravi tistih, ki so nezaposleni in niso vključeni v nobeno obliko formalnega izobraževanja, za najmanj 30% do leta 2020.

9,4. % odstotkov osipnikov na nacionalni ravni je izhodišče, ki ga želi MOL v naslednjem obdobju zmanjšati. Cilj MOL na področju zaposlovanja mladih je trajnostno vključevanje mladih na trg dela. Posebno pozornost bo posvečena tistim mladim, ki niso zaposleni in se ne izobražujejo ali usposablajo in so izpostavljeni socialni izključenosti ter mladim iz marginaliziranih skupin. Zato bo MOL v naslednjem obdobju aktivno in večplastno pristopala k zagotavljanju boljših možnosti za zaposlovanje mladih.

Ukrep 1: Mestna uprava MOL, javni zavodi in podjetja, katerih ustanovitelj je MOL, izvajajo kadrovske politike, ki bo upoštevala položaj mladih, ki šele vstopajo na trg dela, in sicer na naslednje načine:

- **ustrezen delež delovnih mest na javnih razpisih bo prednostno namenjen prvim iskalcem zaposlitve**
- **prednostno se bo študentom MOL omogočilo, da v Mestni upravi MOL ali v javnih zavodih ter podjetjih, katerih ustanovitelj je MOL, opravijo pripravništvo, in sicer pri poklicih, kjer je to mogoče (najmanj 5 letno)**
- **izvajanje pripravništva bo deležno korektnega plačila, brezplačnega pripravništva v mestni upravi in v javnih zavodih doslej ni bilo in ga tudi ne bo v prihodnje**
- **v kar največji meri bomo izkoriščali inštrument javnih del ter drugih ukrepov Aktivne politike zaposlovanja ter Jamstva za mlade**

Čeprav v celotni zaposlitveni sliki mladih v manjšem deležu, bo s temi ukrepi MOL posredoval jasno sporočilo, da se zaveda pomena zaposlovanja mladih in da se tudi zaveda, kako so mladi danes na trgu dela ranljivi. Močnejša povezava študentske politike MOL in zaposlitvenih možnosti v okviru javnega sektorja v MOL je eden od ukrepov, ki bodo dolgoročno prinesli tudi starostno ustrežnejšo strukturo javnih uslužbencev. Pozornost na prve zaposlitve in pomen le teh v kadrovske strategijah v javnem sektorju v MOL je prav tako dolgoročna naložba v to, da bodo mladi dojemali Ljubljano kot priložnost za svoj profesionalni razvoj in bomo na ta način zmanjšali odtok mladega izobraženega kadra v tujino. V študijskem letu 2014/15 dokončuje študij na dodiplomski ravni 23 študentov in 20 študentov podiplomskega študijskega programa, ki so del študentskega programa MOL:

- 23 študentov na dodiplomski ravni (7 študentov medicine, farmacevt, kineziolog, arhitekt, 2 študenta biokemije, biolog, igralec novinar, 2 študenta filozofije in primerjalne književnosti in literarne teorije, študent pedagogike in umetnostne zgodovine, ekonomist ter 3 študentje dizajna - tekstilije in oblačila, vizualne in grafične komunikacije)
- 20 študentov na podiplomski ravni (2 čelista, 2 pianista, slikar, scensko oblikovalec, oblikovalci tekstilij in oblačil, grafične in interaktivne komunikacije ter notranje opreme, magister okoljskega gradbeništva, biolog, umetnostni zgodovinar, 2 ekonomista, organizator, etnolog in kulturni antropolog, geodet, agronom, igralec in doktor kognitivnih znanosti).

Ukrep 2: MOL bo skupaj s Tehnološkim parkom Ljubljana (TP Lj), Regionalno razvojno agencijo Ljubljanske urbane regije (RRA LUR) in Javnim zavodom Cene Štupar – Center za izobraževanje odraslih (JZ Cene Štupar) nudil sistemsko podporo razvoju inovativnih podjetniških pobud mladih na naslednji način:

1. **Leta 2015 Tehnološki park Ljubljana in RRA LUR vzpostavitva spletno platformo Start:up Ljubljana, ki predstavlja vstopno točko predstavitve vseh programov organizacij (javnih, zasebnih, nevladnih) in dejavnosti, ki so usmerjene v aktivacijo podjetniških talentov in startup podjetij v Osrednjeslovenski regiji. Start:up Ljubljana bo informacijska baza inštitucij in dogodkov ter bo tudi nosilec nekaterih skupnih projektov, ki bodo krepili podobo Ljubljane kot ustvarjalnega in podjetništva naklonjenega mesta. Start:up Ljubljana bo izvajal:**

- organizacijo startup vikenda in startup vikenda za študente, najmanj 150 udeležencev enkrat letno (TP Lj)
- spodbujanje podjetništva s prenosom najnovejših podjetniških znanj in trendov v poslovanju z izvedbo tradicionalnih Dnevov podjetništva na TP Lj (najmanj 1.500 udeležencev letno)
- vzpostavitev Start:up Geek House šole (5 modulov) za preverjanje poslovnih idej po vtikih in agilnih metodologijah – TP Lj; (najmanj dve generaciji letno po 15 podjetniških ekip)
- zagotovitev rednega svetovanja in mentoriranja vključenih podjetniških ekip v coworking prostorih (Geek House TP Lj, RRA LUR, JZ Cene Štupar), najmanj 100 udeležencev letno
- zagotovitev brezplačne uporabe coworking prostorov, ki so v lasti občine, za čas preverjanja podjetniške ideje (Geek House TP Lj, JZ Cene Štupar).

2. Razširili in okrepili bomo programe, ki že potekajo in dajejo dobre rezultate:

- vzpostavitev Inkubatorja družbeno odgovornih idej - podporno podjetniško okolja za mlade v letu 2015, najmanj 240 udeležencev letno (Javni zavod Cene Štupar - Center za izobraževanje odraslih)
- nadaljnji razvoj start up-centrov: podpora razvoju kreativnega podjetništva in interdisciplinarnega povezovanja z zagotavljanjem podpornih programov v okviru Regionalnega centra kreativne ekonomije, ustanovljenega v okviru RRA LUR (okoli 800 udeležencev letno)
- spodbujanje inovativnosti in podjetniške kulture pri študentih in ustvarjanje spodbud za boljši prenos znanja v gospodarstvo (vključenih najmanj 50 študentov letno)
- nadaljnji razvoj programa »Podjetno v svet podjetništva« (najmanj 30 mladih letno se udeleži programa) – RRA LUR
- širitev regijske štipendijske sheme Ljubljanske urbane regije - kadrovske štipendije za delodajalce (najmanj 50 letno) – RRA LUR
- vzpostavitev rednih tedenskih srečanj ljubljanske startup skupnosti in tedenska strokovna/motivacijska srečanja za potencialne podjetnike (Start:up Ljubljana STARS)
- vzpostavitev letne predstavitve podjetniških idej startup skupnosti v Ljubljani – Start:up Ljubljana SI (vsi partnerji – Start:up Ljubljana), najmanj 200 udeležencev letno.

Dejavnosti Tehnološkega parka Ljubljana, Razvojne agencije Ljubljanske urbane regije in Javnega zavoda Cene Štupar – Center za izobraževanje odraslih, ki so namenjene zaposlovanju mladih in dvigu njihovih kompetenc, se v naslednjem obdobju krepijo. Navedeni ukrepi, ki sicer ne zadevajo izključno mladih, ampak tudi starejše, pa so večinsko vendarle najbolj zanimivi prav za mlade ustvarjalce in podjetnike, ki jim je bližja nova podjetniška kultura in novi pristopi v podjetništvu. Ti ukrepi povečujejo konkurenčnost mladih pri vstopanju na trg dela, krepijo možnosti razvoja inovativnih idej v konkretno podjetniško pobudo in vstop na globalni trg, spodbujajo delodajalce k zaposlovanju mladih kadrov. Boljši pogoji za rast in razvoj podjetij gredo z roko v roki z večjimi možnostmi mladih na trgu dela. Cilj je, da preko navedenih ukrepov konstantno krepim mladim prijazno okolje glede njihovih zaposlitvenih možnosti v Ljubljani. Tehnološki park Ljubljana je glede svojih ciljev do leta 2020 še bolj natančen: do leta

2020 ustvariti 500 novih podjetij, 1000 podjetniških ekip vključiti v svoje programe ter ustvariti najmanj 1500 novih delovnih mest.

Ukrep 3: Javni zavodi, katerih ustanovitelj je MOL, v Evropski finančni perspektivi 2014-2020 z razvojnimi projekti izkoriščajo možnosti za zaposlovanje mladih in iz tega naslova omogočijo zaposlitev vsaj 80 mladim letno. Prednostna področja Operativnega programa za izvajanje Evropske kohezijske politike v obdobju 2014-2020, ki se povsem skladajo s cilji lokalne politike, so naslednja:

- **spodbujanja socialnega podjetništva**
- **projekti vseživljenjskega učenja**
- **povečanje konkurenčnosti malih in srednjih podjetij - podpora razvoju novih kreativnih idej**

S področjem socialnega vključevanja je povezana tudi podpora socialnemu podjetništvu, kjer obstajajo številne razvojne možnosti, tako za razvoj novih storitev in produktov, kakor tudi za zaposlovanje. Po podatkih, ki jih navaja Operativni program, Slovenija tu še močno zaostaja za povprečjem EU, saj je bil v obdobju 2009-2010 delež zaposlenih v socialni ekonomiji, glede na vse zaposlene po podatkih Eurostat le 0,73 (EU 6,53 %). Zato je potrebno podpreti razvoj širšega spektra različnih oblik socialnih podjetij in neprofitnih zadrug, ki prinašajo pomembno kvaliteto tudi v kakovost bivanja v lokalnem okolju, saj gre za družbeno odgovorno delovanje. Projekti vseživljenjskega učenja so naslednji pomembni sklopi pridobivanja ustreznih profesionalnih in strokovnih ali spretnostnih kompetenc na različnih področjih, ki mladim olajšajo vstop na trg dela.

Ukrep 4: V letu 2016 oblikovati program usposabljanja za mlade osipnike, skozi katerega ti pridobijo ustrezne kompetence in možnost mentorstva v katerem izmed podjetij, katerega ustanovitelj je MOL. Oblikuje se konzorcij podjetij različnih profilov, ki bodo prednostno zaposlovala osipnike, ki bodo uspešno zaključili usposabljanje.

Pod pokroviteljstvom župana MOL bomo izoblikovali konzorcij delodajalcev, ki bodo mentorji in morebitni kasnejši zaposlovalci mladih osipnikov in dolgotrajno brezposelnih mladih do 29 let. Mladi gredo skozi največ dvomesečno intenzivno usposabljanje, skozi katerega dvignejo svoje zaposlitvene kompetence in določijo svoje interesno področje dela, v usposabljanje pa so vključeni tudi delodajalci, ki na ta način pridejo do motiviranih zaposlenih. Slednji dobijo možnost trajnejše oblike zaposlitve.

Ukrep 5: MOL v letu 2015 imenuje koordinatorja za zaposlovanje mladih, ki skrbi za pregled nad razpisi za zaposlovanje mladih iz naslova evropskih sredstev, informira zainteresirane inštitucije v MOL glede možnosti razpisov in koordinira izvajanje večjih projektov na področju zaposlovanja mladih v MOL.

Koordinator za zaposlovanje mladih bo tista informacijska in podporna točka znotraj mestne uprave, javnih zavodov in podjetij MOL ter nevladnih organizacij, ki bo odpirala možnosti kar najbolj učinkovitega izkoriščanja evropskih sredstev Evropske finančne perspektive 2014-2020. Iz operativnega programa namreč izhaja, da bo samo v osmi prednostni osi za zaposlovanje mladih namenjenih v tem obdobju 293 milijonov evrov. Celovitim pregledom nad razvojnimi projekti na področju zaposlovanja mladih in spremljanjem njihovih učinkov bo MOL lahko tudi bolj načrtovala

ukrepe na tem področju, pripravila dobre in ambiciozne programe ter bila uspešna pri pridobivanju evropskih sredstev.

Kazalci:

- Število nezaposlenih mladih (marec 2015 v MOL 4819 nezaposlenih mladih do 29 let); Urad za delo Ljubljana)
- Število mladih, ki se odseli v tujino (v letu 2013 3342)
- Delež nezaposlenih mladih v Sloveniji (v letu 2013 19,1 %, povprečje EU 18,5); SURS – Mednarodni dan mladih 2014
- Število javnih del (98 v letu 2013), vir MOL
- Število vključenih mladih do 29 let v projekte vseživljenjskega učenja
- Delež zaposlenih mladih do 29 let v Mestni upravi MOL (38 od 583 vseh zaposlenih v letu 2014), vir MOL
- Število podeljenih štipendij iz regijsko štipendijske sheme (38 v šolskem letu 2013/2014)
- Število udeležnih v programu podjetno v svet podjetništva (30 v letu 2014); vir RRA LUR
- Število prvič novih zaposlenih mladih do 29 let v Mestni upravi MOL in javnih zavodih ter gospodarskih družbah, katerih ustanovitelj je MOL
- Število štipendistov MOL, ki v Mestni upravi MOL ali v javnih zavodih, katerih ustanovitelj je MOL, izvajajo pripravništvo
- Število mladih, katerih sredstva za plače se pokrivajo iz naslova EU sredstev

Časovni okvir: trajna naloga.

Viri financiranja: MOL, Republika Slovenija, EU.

Nosilci: Mestna uprava MOL, javni zavodi in gospodarske javne službe, katerih ustanovitelj je MOL, Tehnološki park Ljubljana, RRA LUR.

6. Mladi in stanovanja

Stanje

Rešitev stanovanjske problematike je na poti osamosvajanja mladih ena izmed ključnih dimenzij. Ureditev stanovanjskih pogojev je ena od najbolj temeljnih človekovih potreb, ki ima svoje mesto tudi v *Splošni deklaraciji človekovih pravic*, kjer je primerno stanovanje, poleg pravice do hrane, obleke, zdravniške oskrbe in socialnih storitev, opredeljeno kot temeljna človekova pravica. Glede na pristojnosti lokalnih skupnosti je vloga lokalne stanovanjske politike lahko ena ključnih dimenzij doseganja ciljev na področju mladih. Podobno je zapisano tudi v Evropski socialni listini v 31. členu, ki zavezuje javne oblasti k oblikovanju politik za večanje dostopnosti stanovanj, in 78. členu Ustave Republike Slovenije. Mladi so glede dostopnosti do stanovanj v primerjavi z ostalimi družbenimi skupinami še posebej ranljivi, saj šele vstopajo na trg dela in so finančno šibkejši. Stanje glede zaposlovanja mladih ima torej neposredni odmev tudi pri reševanju njihove stanovanjske problematike. Vse to pa ima velik vpliv na demografsko stanje družbe: kasnejše osamosvajanje od staršev in posledično kasnejša odločanja za partnerstvo in za otroke, pa tudi umanjkanje kompetenc, ki jih lahko pridobijo le skozi samostojno življenje. Prav v povezavi z mladimi kot temeljem

družbenega razvoja se tako oblikujejo nekateri odločilni pozitivni ali negativni trendi razvoja družbe. Mladi pa bistveno vplivajo na demografsko sliko mesta, zato je lokalna politika usmerjena v celovite ukrepe, kako bi jim omogočili najboljše pogoje za delo in življenje, ki jih bodo stimulirali k bivanju v MOL.

9.Cilj: Z novim mehanizmom v Stanovanjskem programu MOL za leto 2016 najmanj 5 % več mladim letno rešiti stanovanjski problem.

Ukrep 1: V letu 2016 Javni stanovanjski sklad MOL objavi ciljni javni razpis za dodelitev neprofitnih stanovanj za mlade, in sicer okvirno 30 stanovanjskih enot. Takšen razpis postane stalnica vsakokratnega Stanovanjskega programa MOL.

Analiza stanja na področju stanovanjske politike je pokazala, da so med prednostnimi kriteriji za podelitev neprofitnih stanovanj tudi kriteriji, ki mladim prinašajo več točk. Vendar pa so ti kriteriji v manjšini, zato rezultati razpisov potrjujejo, da tudi niso odločilni. Ker je v javnem interesu, da mladi čim prej rešijo svoj stanovanjski problem in si tako zagotovijo osnovo za življenje, delo in ustvarjanje družine v MOL, bo slednja k temu odslej pristopala ciljno in mlade obravnavala prednostno, saj bo s tem demografska slika MOL na srednji rok boljša. Javni stanovanjski sklad MOL in Urad za mladino skupaj oblikujeta podlago za ustrezne kriterije ciljnega razpisa.

Ukrep 2: Med prednostnimi kriteriji za podeljevanje nepridobitnih stanovanj se opredelijo kriteriji, ki se osredotočajo na mlade in na mlade družine.

Javni stanovanjski sklad MOL in Urad za mladino posodobita obstoječe prednostne kriterije, ki se nanašajo na mlade in so del javnih razpisov javnega stanovanjskega sklada.

Ukrep 3: Pri načrtovanju izgradnje novih sosesk upoštevati pomen javnih prostorov in javnih površin za mlade.

Kakovost življenja v mestu je kategorija, na katero vpliva izjemno veliko dejavnikov. Kakovostno in varno preživljanje prostega časa mladih je vložek ne le v njihov poln in zdrav razvoj, ampak vključuje tudi razvijanje njihove družbene odgovornosti in pomembno zmanjšuje rizična vedenja mladih. Načrtovanje ustreznih prostorov za mlade odvisno od specifičnosti lokalnega okolja, v njem delujočih dejavnikov in predvidene strukture populacije. Pomembno je, da se ta premislek opravi v kontekstu potreb po različnih javnih prostorih (knjižnica, dnevni center za starejše, družinski center, vrtec, mladinski center itd.) v času načrtovanja in da se vanje umesti tiste javne prostore, ki bodo kar najboljše zapolnjevali potrebe stanovalcev in služili kot kakovostno socializacijsko središče.

Kazalci:

- Število prosilcev na ciljnem razpisu
- Število podeljenih stanovanj mladim (najmanj 30 v letu 2016)

Časovni okvir: Ukrep bomo pričeli izvajati v letu 2016.

Viri financiranja: JSS MOL.

Nosilci: Javni stanovanjski sklad MOL, Urad za mladino.

7. Mladi in zdrav način življenja

Stanje

Zdravje po izsledkih različnih raziskav med vrednotami zaseda prvo mesto po zaznani pomembnosti v življenju posameznika. Namen odgovorne in v prihodnost zazrte lokalne politike na tem področju je tako spodbujanje vedenjskih vzorcev, ki omogočajo zdrav način življenja in ohranjanje zdravja že v otroštvu in mladosti.

Po uradni definiciji Svetovne zdravstvene organizacije predstavlja zdravje stanje popolne telesne, duševne in socialne blaginje in ne zgolj odsotnost bolezni. V raziskavi Youth in Europe so se mladi med 15. in 24. letom starosti iz 27 držav EU v več kot 91 % izrekli, da je njihovo zdravje dobro ali zelo dobro, pri čemer so mladi iz Slovenije to potrdili v 87,8 odstotnem deležu (Youth in Europe, 2009, str. 51). Na oceno o zdravju med drugim vpliva tudi pogostost doživljanja stresa. Raziskava Mladina 2010, v katero so bili vključeni mladi med 15. in 29. letom starosti, je pokazala precejšen delež doživljanja stresa med mladimi, pri čemer je pomembna razlika med spoloma: vsaj enkrat na teden stres doživlja 47,9 % žensk in 34,9 % moških, vključenih v raziskavo. Do razlik pri doživljanju stresa prihaja tudi glede na velikost naselja bivanja: vsaj enkrat tedensko stres v večjih mestih doživlja 48,8 %, v manjših mestih 40 %, na podeželju pa 37,3 % mladih (Lavrič, M. in drugi, 2011, str. 317). Po omenjeni raziskavi je »zadovoljstvo mladih z življenjem in zdravjem [...] glede na druge starostne skupine večje. Primerjalno z evropskimi državami so slovenski mladi sorazmerno zadovoljni z življenjem sploh. Pri oceni zadovoljstva z zdravjem so razlike med evropskimi državami manjše, štiri petine slovenskih mladih pa je s svojim zdravjem zadovoljnih ali zelo zadovoljnih« (prav tam, str. 321).

Pomembno tveganje za zdravje mladih predstavljata uživanje psihoaktivnih snovi (alkohol, tobak in druge droge) ter prekomerna raba oziroma zloraba sodobnih elektronskih tehnologij in spleta, saj poleg škodljivega vpliva na njihovo zdravje prinašata tudi tveganje za razvoj zasvojenosti.

Rezultati študij za ugotavljanje obsega uživanja psihoaktivnih substanc med mladimi so različno spodbudni. Iz Evropske raziskave o alkoholu in preostalih drogah med šolsko mladino (v nadaljnjem besedilu: ESPAD), ki je bila v sodelujočih evropskih državah na isti način prvič izvedena leta 1994 in se v populaciji 15- in 16-letnih dijakov ponavlja vsake 4 leta, sledi, da je leta 2011 87 % 15- in 16-letnikov iz Slovenije v zadnjih 12 mesecih občasno uživalo alkohol, med tem ko je bilo teh mladih na evropski ravni 79 %. V zadnjih 30 dneh je alkohol uživalo 65 % 15- in 16-letnikov iz Slovenije in 57 % iz EU. Kajenje tobaka v zadnjih 30 dneh je potrdilo 32 % 15- in 16-letnikov iz Slovenije, povprečno iz vseh sodelujočih držav v ESPAD pa 28 % (Hibell, B. in drugi, 2012, str. 67 - 71). V ESPAD 2011 je Slovenija nad povprečjem vseh držav pri petih od osmih obravnavanih ključnih spremenljivkah in zelo blizu povprečja pri preostalih treh. Najbolj opazna značilnost slovenskih rezultatov je sorazmerno velik delež 15- in 16-letnikov, ki uporablja inhalante (20 % v primerjavi s povprečjem vseh sodelujočih držav v ESPAD v višini 9 %), poleg tega so slovenski dijaki nekoliko nad povprečjem še v treh z alkoholom povezanih spremenljivkah, pri kajenju cigaret v zadnjih 30 dneh pred anketo ter pri uporabi konoplje kadarkoli v življenju (ESPAD Slovenia, Key results 2011; povzeto iz <http://www.espad.org/slovenia>).

O (vsaj) občasnem uživanju alkohola, tobaka in drugih drog so mladi med 15. in 29. letom starosti poročali tudi v raziskavi Mladina 2010. Da vsaj občasno kadijo tobak je potrdilo 44,5 % mladih in da vsaj občasno uživajo alkohol 89,5 % mladih, marihuano ali hašiš je vsaj poskusilo 50,1 % mladih. Pri tem je delež mladih v večjih mestih še višji: 48,1 % jih vsaj občasno kadi tobak in 91,4 % vsaj

občasno uživa alkohol, 60,2 % jih je že vsaj poskusilo marihuano ali hašiš. Ena od ključnih ugotovitev omenjene raziskave je, da uporaba tobaka in tobačnih izdelkov med mladimi blago upada, več mladih pa ima izkušnje z uživanjem alkohola in prepovedanih drog. Pogostejše je uživanje tobaka in alkohola med moškimi, v »študentski« starostni skupini in v urbanem okolju; izkušnje s prepovedanimi drogami pa so značilnejše za moške in v urbanem okolju. (Lavrič in drugi, 2011, str. 328)

Zanimivi so še izsledki raziskave Mladina 2013, Življenje v času deziluzij, tveganja in prekarnosti, v kateri je sodelovalo 907 mladih med 16. in 27. letom starosti. Kažejo namreč na padec deleža mladih, ki redno oziroma vsakodnevno uživa alkohol (iz 4 % leta 2010 na 2 % leta 2013) in na povečanje deleža mladih, ki alkohol uživa redko ali nikoli (leta 2013 se je tako opredelilo 50 %, leta 2010 pa 47 % mladih, vključenih v raziskavo). Delež rednih kadilcev tobaka med mladimi je po izsledkih te raziskave v letu 2013 v primerjavi z letom 2010 precej nespremenjen, medtem ko se je povečal delež nekadilcev iz 54 % na 60 %. (CEPYUS in FES, 2014, str. 14 - 15)

Ko govorimo o zdravju je nujno spregovoriti tudi o prehrani in prehranskih navadah ter o gibanju. O neuravnoteženem in previsokem prehranskem vnosu govorimo v primeru uživanja energijsko goste mastne, sladke in slane hrane, kar v kombinaciji s pretežno sedečim načinom življenja predstavlja dejavnik tveganja za nastanek kroničnih nenalezljivih bolezni in stanj kasneje v življenju. Obratno pa, zdrave prehranske navade, v kombinaciji z rednim gibanjem, predstavljajo enega najmočnejših varovalnih dejavnikov zdravja, na katerega lahko vplivamo že od najzgodnejših let življenja.

Mednarodna raziskava Z zdravjem povezano vedenje v šolskem obdobju (Health Behavior in School-Aged Children, v nadaljnjem besedilu: HBSC), ki je bila v Sloveniji izvedena v letih 2002, 2006 in 2010 med 11-, 13- in 15-letniki, je v svoji zadnji ponovitvi leta 2010 pokazala, da sadje in zelenjavo vsak dan v skladu s priporočili uživa nekaj manj kot petina mladostnikov, nikoli pa 5 % mladostnikov. Sadje in zelenjavo pogosteje uživajo dekleta in mlajši mladostniki, pomembno pa je pojav povezan tudi s socialnim statusom mladostnika (pogosteje sadje in zelenjavo uživajo tisti, ki so blagostanje svojih družin ocenili nadpovprečno, tisti, ki izhajajo iz družin z boljšim socialnim statusom, ter mladostniki z boljšim šolskim uspehom oziroma mladostniki, ki obiskujejo zahtevnejše srednješolske programe). Sladkane pijače in sladkarije sta v letu 2010 redno uživali dve tretjini mladostnikov, pri čemer se njihovo uživanje s starostjo povečuje (redno jih uživa nekaj manj kot tri četrtine 15-letnikov ter slabi dve tretjini 13-letnikov in 11-letnikov). Čeprav zajtrk ostaja obrok, ki ga mladi najpogosteje opuščajo, iz HBSC 2010 izhaja, da narašča število mladostnikov, ki redno zajtrkujejo: v letu 2010 je vse dni v tednu redno zajtrkovalo skoraj 40 % mladostnikov, kar je nekoliko več kot v letih 2006 in 2002 (Gabrijelčič Blenkuš, 2013).

V MOL k promociji zdravja otrok in mladostnikov pristopamo s sofinanciranjem na javnih razpisih izbranih programov in projektov, ki z načrtovanimi metodami in pristopi pričakovano najučinkoviteje naslavljajo to področje. To so splošno preventivni programi, programi športa in rekreacije za mlade, programi za podporo mladim v stiski ter programi za ljudi s težavami z različnimi oblikami zasvojenosti (alkohol, tobak, droge, sodobne elektronske tehnologije, splet itd.). Sofinanciranje tovrstnih programov MOL izvaja preko Urada za preprečevanje zasvojenosti pri Oddelku za predšolsko vzgojo in izobraževanje Mestne uprave MOL (letno sofinancira okoli 65 programov, namenjenih univerzalni, selektivni in indicirani preventivi na področju različnih vrst zasvojenosti), preko Oddelka za šport Mestne uprave MOL (letno sofinancira športni program približno 150 društvom za skupno okoli 60 športnih panog in poleg tega letno odobri tudi

okoli 12.000 šolskih ur uporabe športnih objektov osnovnih šol in objektov JZ Šport Ljubljana; podrobneje o športu mladih v tej strategiji sledi v naslednjem poglavju) ter preko Oddelka za zdravje in socialno varstvo Mestne uprave MOL (letno sofinancira okoli 100 programov socialnega varstva in varovanja zdravja, v katere se vključujejo tudi otroci in mladi).

V okviru pristojnosti MOL kot lokalne skupnosti ter ob upoštevanju možnega prispevka lokalne skupnosti k zdravemu načinu življenja mladih v MOL, si v nadaljevanju zastavljamo en cilj in štiri ukrepe.

10. Cilj: Med mladimi v MOL krepiti zavest o pomenu zdravega načina življenja ter zavest o odgovorni skrbi za svoje zdravje.

Cilj se nanaša na promocijo in podporo različnim dejavnikom za krepitev zdravja in zdravega načina življenja mladih v MOL. V okviru svojih pristojnosti bo MOL nadaljeval z izvajanjem podpore programom in projektom za mlade v MOL, katerih namen je zmanjševanje in preprečevanje dejavnikov tveganja za zdravje mladih. Predvsem bo podpora namenjena programom in projektom, ki vsebinsko ustrezajo oziroma prispevajo k uresničevanju ukrepov v nadaljevanju tega poglavja.

Ukrepi 1: MOL za promocijo zdravja mladih sofinancira programe na področjih mladinskega sektorja, izobraževanja, preprečevanja zasvojenosti ter socialnega varstva in varovanja zdravja.

Sofinanciranje programov in projektov v okviru tega ukrepa bo (kot do sedaj) potekalo redno letno. Za največjo možno mero odzivnosti MOL bodo pristojni za razpis na posameznih področjih predmet oziroma posamezno področje javnega razpisa ter njegove morebitne prioritete vsebine oblikovali skladno s potrebami ciljne skupine, ob sodelovanju s ključnimi izvajalci programov in projektov na terenu ter ob vključevanju mladih v različne faze programov/ projektov.

Ukrep 2: Pod nazivom Ljubljana - Zelena prestolnica Evrope 2016 MOL promovira pitje vode iz pipe.

S tem ukrepom se MOL neposredno odziva na podatek o visokem deležu mladih iz Slovenije, ki uživajo sladke pijače (podatek navajamo v uvodu tega poglavja) ter, kot osrednjo nit naziva Ljubljana - Zelena prestolnica Evrope 2016 promovira dragoceno zdravo urbano okolje v Ljubljani. Mladi iz MOL so vključeni tudi v projekt Voda, ki ga v letu 2015 načrtujeta JZ Muzej in galerije mesta Ljubljana in JP Vodovod – kanalizacija d.o.o. in s katerim bo napovedana Ljubljana - Zelena prestolnica Evrope 2016.

Ukrep 3: MOL promovira trajnostno naravnane oblike mobilnosti mladih (uporaba javnih prevoznih sredstev, kolo, hoja) in nadgradi aplikacijo Varna pot v šolo z opredelitvijo priporočenih kolesarskih poti v šolo.

Tudi ta ukrep se uvršča pod naziv Ljubljana, Zelena prestolnica Evrope 2016, saj je tesno povezan s krepitvijo zavedanja o pomenu zdravega okolja in hkrati s promocijo zdravja in zdravega načina življenja mladih, k čemur pristopamo s to strategijo. Promocija gibanja v urbanih središčih prispeva k oblikovanju zdravih gibalnih navad, ki so pomembne tudi z vidika trajnostne okoljske naravnosti. Z nadgraditvijo obstoječe aplikacije Varna pot v šolo do leta 2016 oziroma z oznakami priporočenih kolesarskih poti v šolo, bo zagotovljena dodatna podlaga za možnost varne in zdravju koristne mobilnosti mladih z območja MOL.

Ukrep 4: V naslednjem obdobju MOL prednostno podpre programe in projekte, usmerjene k problematiki prekomernega pitja oziroma zlorabe alkohola med mladimi.

Pri načrtovanju konkretnih pristopov na tem področju je nujno upoštevati visoko družbeno sprejemljivost uživanja alkohola v Sloveniji, ki se jasno odslikava tudi v mnenju in vedenju mladih. Po izsledkih raziskave Mladina 2013 74 % mladih v Sloveniji meni, da je pitje alkohola sprejemljivo (CEPYUS in FES, 2014, str. 14). Učinki nacionalne alkoholne politike (predvsem imamo v mislih omejitve prodaje in dostopa do alkohola) ne prinašajo vidnih rezultatov, zato je k pojavu potrebno pristopiti konkretno, na terenu. Tudi izsledki Raziskave o značilnostih uporabe alkohola med učenci ljubljanskih osnovnih šol in iskanje odgovorov za preprečevanje in zmanjševanje tveganj, ki jo je v 2009 po naročilu MOL izvedla Fakulteta za socialno delo, pravijo, da je nujno intenzivirati stik z mladimi in ostalo skupnostjo skozi skupnostne akcije in terensko delo, vzpostaviti zaupen in enakopraven odnos ter mladim z refleksijo vsakdanjih situacij omogočiti izkušnje, da bodo v ključnih trenutkih sprejemali dobre odločitve. Te bodo mogoče le takrat, ko bodo mladi prepoznali in razumeli situacije in možne posledice ter ko bodo imeli dostop do virov, da bodo tveganja lahko regulirali (Grebenc, V. in drugi, 2009, str. 109-110). V MOL bomo ukrep usmerjen k problematiki prekomernega pitja oziroma zlorabe alkohola med mladimi izvajali s podporo mladinskemu uličnemu delu, uličnemu delu na javnih površinah, kjer se mladi množično zbirajo, s podporo dejavnostim na šolah, z izvedbo kampanj osveščanja ter z drugimi oblikami preventivnega dela, zlasti univerzalne preventive, ob sodelovanju in vključevanju mladih v reševanje problematike.

Kazalci:

- Delež mladih med 15. in 24. letom, ki svoje zdravstveno stanje ocenjujejo kot dobro ali zelo dobro: 87,6 % v letu 2009; Mladina 2010
- Število mladih, ki občasno uživajo alkohol; je 91,4 % mladih v letu 2013, ReNPM 2013-2022
- Število mladih, ki občasno kadi; 48,1 % v letu 2013, ReNPM 2013-2022
- Število mladih, ki je poskusilo marihuano ali hašiš; 60,2 % v letu 2013, ReNPM 2013-2022
- Delež mladih s prekomerno prehranjenostjo ($25 < ITM < 30$); 19,1 % v letu 2013, Mladina 2013
- Delež mladih s prenizko telesno težo ($25 < ITM < 30$); 5 % v letu 2013, Mladina 2013
- Delež mladostnikov, ki nikoli ne zajtrkujejo med tednom; 31,3 %, ReNPM 2013-2022
- Delež mladih, ki redno uživajo sadje in zelenjavo: 25 % zelenjavo, sadje 40 % v letu 2010, HBSC
- Zmanjšanje deleža mladih, ki redno pijejo sladke pijače: 37 % 15-letnikov v letu 2010, HBSC
- Delež športno aktivnih mladih; 92,9 %, ReNPM 2013-2022
- Delež otrok in mladih, vključenih v socialno preventivne mladinske programe in projekte v MOL
- Število (mladinskih) organizacij, ki izvajajo programe in projekte na področju zdravja in socialne preventive v MOL

Časovni okvir: Ukrepi se deloma že izvajajo, nekatere pa bomo začeli izvajati v letu 2016.

Viri (so)financiranja: MOL

Nosilci: Urad za mladino (ukrepi 1, 2, 3 in 4), Oddelek za zdravje in socialno varstvo (ukrepa 1 in 4), Oddelek za predšolsko vzgojo in izobraževanje, Urad za preprečevanje zasvojenosti (ukrepa 1 in 4), Oddelek za gospodarske dejavnosti in promet – Svet za preventivo in vzgojo v cestnem prometu (ukrep 3), JZ Muzej in galerije mesta Ljubljana (ukrep 2), JP Vodovod – kanalizacija d.o.o. (ukrep 2).

8. Šport mladih

Stanje

Športna aktivnost je eden ključnih gradnikov telesnega in duševnega razvoja mladih. V času splošnega pomanjkanja gibalne aktivnosti je šport izvrsten način spodbujanja zdravega načina življenja. Posameznika, ki je v mladosti redno udeležen v športnih aktivnostih, ta vzorec običajno spremlja skozi vse življenje. Obenem pa je razvoj tako vrhunskega kot rekreativnega športa v veliki meri odvisen prav od dostopnosti športa otrokom in mladim in od izvajanja kakovostnih športnih programov. Lokalna skupnost ima pri tem zelo pomembno vlogo, položaj mladih v športni lokalni politiki pa bo podrobneje opredelila tudi prihodnja Strategija na področju športa v MOL.

MOL se ponaša z raznoliko in bogato športno ponudbo za vse starostne skupine. Športno infrastrukturo v Ljubljani sestavljajo športni objekti, s katerimi upravlja javni zavod Šport Ljubljana, športne površine, s katerimi upravljajo različna športna društva, telovadnice in igrišča v upravljanju šol ter komercialna ponudba drugih izvajalcev. Dodatno ponudbo predstavljajo odprte športne površine, med njimi tudi tako imenovani otoki športa v osmih četrtnih skupnostih, ki so bili v zadnjem času opremljeni z zunanji fitnes napravami. MOL ima v upravljanju skupaj 885.412 m² športnih površin, od tega 821.912 m² odkritih športnih površin in 63.500 m² pokritih, v MOL pa je leta 2012 delovalo 499 športnih društev. MOL si torej prizadeva, da bi bila vsa športna infrastruktura dostopna kar najširšemu krogu občanov, naloga Javnega zavoda Šport Ljubljana pa je razvijati urbano športno infrastrukturo, ki bo prebivalcem MOL pomagala razvijati športni slog življenja. Slednji je izredno pomemben tudi z vidika telesnega in duševnega razvoja otrok in mladine.

Šolska športna tekmovanja za mladino. Tekmovanja za prvaka Ljubljane v igrah z žogo organiziramo v obliki ligaških tekmovanj s končnico, turnirjev in enodnevnih tekmovanj. Srednješolskih športnih tekmovanj se v MOL na letni ravni udeležuje približno 6.000 dijakinj in dijakov. Igre z žogo še vedno predstavljajo po obsegu največji del programa, saj neprekinjeno potekajo od septembra do februarja, v njem pa sodeluje 164 ekip. Vsako leto se v povprečju odigra preko 400 tekem. V dvanajstih individualnih panogah po množičnosti vsekakor prednjačita atletski tekmovanji, nekoliko pa zaostaja udeležba na krosu, športni orientaciji, namiznem tenisu, streljanju in plavanju. Po dolgih letih je ponovno na sporedu tekmovanje v alpskem smučanju in poskusno uvedeno tekmovanje v akvatlonu in v športni orientaciji.

Medfakultetna tekmovanja potekajo v obliki ligaških in enodnevnih tekmovanj. Udeležuje se jih preko 3000 študentk in študentov. V vodstvu njihove krovne športne organizacije Športne zveze Univerze v Ljubljani načrtujejo širitev ponudbe. V MOL se izvajajo ligaška tekmovanja med fakultetami v športnih panogah futsal, košarka, odbojka in tenis ter enodnevna tekmovanja v namiznem tenisu, badmintonu, odbojki na mivki, plavanju in atletiki.

Na programu *vadbe športne vzgoje otrok in mladine*, usmerjene v kakovostni in vrhunski šport, je približno 100 kategoriziranih tekmovalcev s perspektivnim razredom, 370 z državnim razredom in 328 tekmovalcev z mladinskim razredom. Gre za programe športnikov, ki nastopajo v uradnih

tekmovalnih sistemih. V programe mestnih panožnih športnih šol je vključenih 5.374 otrok in mladih, od katerih je 436 športnikov kategoriziranih (158 mladinski, 196 državni, 52 perspektivni in 19 mednarodni razred). Program mestnih panožnih športnih šol predstavlja drugi del programa športne vzgoje otrok in mladine, usmerjene v kakovostni in vrhunski šport. V letu 2014 smo v tem programu sofinancirali strošek dela za 96 trenerjev iz 48 društev v 17 prednostnih panogah in panogi šport invalidov, torej skupaj v 18 panogah.

Ljubljanski maraton je postal regijsko prepoznavna blagovna znamka za vse, ki se aktivno ukvarjajo s tekom. Ena od možnih nadaljnjih promocij tekaškega življenjskega sloga je tudi osredotočenje na povečanje števila mladih iz MOL, ki se udeležujejo Ljubljanskega maratona. Druga odmevna športna blagovna znamka je *Maraton Franja*, ki ima tudi velik potencial za še višjo udeležbo mladih.

Urbani športi. Pomemben dejavnik zdrave aktivnosti mladih v urbanih središčih je tudi ustrezna razvitost tako imenovanih *urbanih* in *outdoor* športov, ki vključujejo: rolanje, longboard, rolanje, bmx in dirt kolesarjenje, break dance, športno plezanje, slack line, parkour in freerun, critical mass cycling, alleycat, streetball, futsal ipd. Stopnja razvoja urbanih športov je pomemben pokazatelj sodobnosti in kakovosti življenja v mestih ter oblikovanja skupnosti mladih, ki aktivno in ustvarjalno preživljajo prosti čas.

Ljubljansko podeželje ponuja številne pohodne poti, točneje 122 km urejenih označenih poti, planinskih poti in dve gozdni učni poti. Prepoznavnost in izrabljenost teh poti je majhna, z izjemo lokalnega prebivalstva jih uporablja malo meščanov, še manj obiskovalcev iz regije. Z vključevanjem teh poti v rekreacijske aktivnosti, naj si gre za različne oblike orientacijskega pohoda ali med mladimi vse bolj popularnega »trail runninga«, imajo te poti velik potencial za krepitev športnih aktivnosti mladih v naravi.

Podpora športnim društvom. MOL preko Oddelka za šport sofinancira športni program približno 100 društvom iz 50-ih individualnih športnih panog in 50 društvom iz 10-ih kolektivnih športnih panog. Poleg sredstev za sofinanciranje je MOL za izvedbo programa letno dodelil tudi 12.000 šolskih ur uporabe športnih objektov osnovnih šol in objektov Javnega zavoda Šport Ljubljana.

Po raziskavi Mladina 2013 se sicer delež športno aktivnih mladih povečuje - 92,9 % mladih je športno dejavnih, od tega 62,7 % vsaj enkrat tedensko.

12.Cilj: Povečevati število mladih v MOL, ki se vsaj dvakrat tedensko redno ukvarjajo s športom za najmanj 2 % na letni ravni.

Redna telesna vadba dvakrat tedensko je tista mejna točka, ki zagotavlja športni razvoj posameznika. Glede na dober delež tedensko vsaj enkrat aktivnih mladih v Sloveniji (62,7 % v letu 2010, ReNPM 2013-2022), je tak cilj v MOL dosegljiv, saj je Ljubljana dobro razvito mesto športa s številnimi raznolikimi in dosegljivimi programi športa mladih.

Ukrep 1: Mlade kot prioriteto ciljno skupino močnejše obravnavati v okviru Letnega programa športa MOL.

Javni interes MOL je, da so javna športna infrastruktura in programi športa kar najbolj dostopni vsem občanom in občankam. Šport ne sme postati točka socialne izključenosti, zato se znotraj raznolike ponudbe športov skrbi za dostopnost športov vsem. Še posebej je to pomembno za mlade, ki si preko ukvarjanja s športom izoblikujejo svojo osebnost in zdrav način življenja. Možnosti in razvoj športov na prostem, vključno s sprehajalnimi in tekaškimi potmi ter fitnesi na prostem prinašajo v mesto novo in višjo kakovost življenja.

Ukrep 2: Spodbujati razvoj urbanih športov na temu primernih javnih površinah in zagotovitev ustreznih prostorskih pogojev za njihovo izvajanje; do leta 2016 preučiti možnost za postavitev sodobnega in največjega skate parka v regiji.

Urbani športi so danes pokazatelj občutljivosti lokalnih politik na potrebe po športih. Mesta, v katerih so urbani športi dobro razviti, se ponašajo z večjo socialno vključenostjo in višjo kakovost življenja, zlasti mladih. Ker se dogajajo blizu mladih, na ulici in v gosto poseljenih mestnih središčih, imajo ti športi veliko mobilizacijsko moč in pritegnejo širok krog otrok in mladih. Z aktivnim in kakovostnim preživljanjem prostega časa mladih se pomembno zmanjšujejo dejavniki tveganja za deviatna ravnanja. S podporo razvoju ustrezne javne infrastrukture, potrebne za urbane športe (skate parki, plezalne stene ipd.), in zagotovitvijo primerne rabe odprtih javnih površin, kjer se te športne aktivnosti dogajajo kontinuirano in v večjem obsegu (Trg republike, Ploščad Metelkova ipd.), bo urbana podoba mesta izrazitejša, kakovost življenja mladih pa večja. Izgradnja novega in sodobnega skate parka, ki bi vključeval tudi grafiti park, bo z vidika nagovarjanja mladih z ukvarjanjem s športom (rolkanje, rolanje, bmx, dirt) ter aktivnim preživljanjem prostega časa prinesel v življenje urbanega glavnega mesta novo dinamiko. Projekt povezuje šport in kulturno dejavnost mladih, poleg tega pa pozitivno usmerja energijo in je s številnimi aktivnimi možnostmi kakovostnega preživljanja prostega časa mladih tudi tampon pred različnimi destruktivnimi oblikami vedenja (vandalizem, nedovoljeno pisanje po stenah itd.).

Ukrep 3: Povečati število mladih, ki se prvič udeležijo Ljubljanskega maratona in Maratona Franja, za vsaj 3% letno.

Razvoj teka in oblikovanje *tekaške kulture* in *tekaških skupnosti* v zadnjih letih odpira velike možnosti mladim, da se zdravo in sistematično ter pod strokovnim vodstvom lotevajo tekaških treningov. Ljubljanskega maratona se je v letu 2014 udeležilo 5942 mlajših od 29 let. Podobno velja za kolesarski Maraton Franja, ki je z množičnostjo prav tako izjemno prispeval k popularizaciji kolesarstva. V letu 2014 se ga je udeležilo 553 mlajših od 29 let, od tega 265 velike Franje in 288 male Franje. Ta porast zanimanja za tek in kolesarstvo je potrebno s podpornimi mehanizmi negovati in razvijati ter mlade spodbujati k temu, da si zastavijo ambiciozne cilje tudi v svojem športnem življenju.

Ukrep 4: Oblikovanje podpornega mehanizma v javnem razpisu, ki spodbuja samoorganiziranje mladih zlasti v demografsko občutljivejših urbanih naseljih, ki se želijo aktivno ukvarjati s športom.

Večja aktivnost med mladimi v lokalni skupnosti zmanjšuje zdravstvene težave mladih, ki so v sodobnem svetu povezane z mankom gibanja, zmanjšuje negativne pojave med mladimi (prestopništvo, pijančevanje, zasvojenosti, huliganstvo), prispeva k razvoju zdravega sloga življenja na poti odrasčanja in je na ta način pomemben kriterij kakovosti življenja v mestu. Poleg obstoječe podpore društvom, ki izvajajo projekte s področja športa, ki vključujejo ranljive skupine mladih, velja razviti tudi mehanizme, ki mlade spodbujajo k samoorganiziranju na športnem področju: podpora se namenja tistim, ki znajo nagovoriti ustrezno število mladih k aktivnemu in kontinuiranemu ukvarjanju s športom.

Ukrep 5: Doseči dogovor z Ministrstvom za izobraževanje, znanost in šport RS glede možnosti, da se tudi športni objekti srednjih šol lahko vključijo v letni program športa v MOL in so prednostno namenjeni mladim.

Dogovor s pristojnim ministrstvom bi omogočil, da se javni interes z vidika razvoja športa in vključevanja mladih uveljavi v precej večjem obsegu, saj v MOL deluje 32 srednjih šol, ki imajo skorajda vse tudi kakovostno športno infrastrukturo, primerno za izvajanje posameznih športnih aktivnosti izven časa obratovanja šol. Več dostopne infrastrukture bi povečalo možnosti mladih za udejstvovanje v športu, sploh z vidika, če bi ta infrastruktura postala osrednja platforma športnega udejstvovanja mladih.

Kazalci:

- Delež mladih v MOL, ki se vsaj dvakrat tedensko redno ukvarjajo s športom
- Število dijakov, vključenih v srednješolske športne programe (6000 v letu 2014)
- Število študentov, vključenih v medfakultetna tekmovanja (3000 v letu 2014)
- Število otrok in mladih, vključenih v mestne panožne športne šole (5347 v letu 2014)
- Število mladih na Ljubljanskem maratonu (5942 v letu 2014)
- Število mladih na Maratonu Franja (v letu 2014 553)
- Število ur uporabe športnih objektov, ki so v lasti MOL (12.000 v letu 2014)
- Delež športno aktivnih mladih (92,9 % v letu 2013), ReNPM 2013-2022
- Delež tedensko vsaj enkrat športno aktivnih mladih (62,7 % v letu 2013), ReNPM 2013-2022
- Delež projektov, ki vključujejo mlade pri uporabi in revitalizaciji športnih objektov v lokalnem okolju

Časovni okvir: Trajna naloga.

Viri financiranja: MOL.

Nosilci: Urad za mladino, Oddelek za šport, Šport Ljubljana.

9. Mladi v kulturi in umetnosti

Stanje

Kultura in umetnost sta tisto področje, kjer lahko mladi razvijajo svoj raznolike ustvarjalne zmožnosti in bistveno prispevajo h kakovosti življenja. Kultura je pomemben dejavnik socialne kohezivnosti, obenem pa tudi področje, kjer lahko ustvarjalni mladi najdejo priložnosti za svoje profesionalno udejstvovanje. Še posebej je danes to intenzivno v segmentu kreativnih industrij, tj. pravi arhitekture in oblikovanja, kjer se pojavljajo tudi alternativne oblike organiziranja in poslovnih modelov. Kljub temu je ravno populacija mladih tista, ki jo je s kulturo izmed vseh najtežje doseči, saj opazamo, da je srednješolsko obdobje tisto, kjer izrazito upade interes za branje in obiskovanje kulturnih ustanov. Dijaki in študentje predstavljajo tako v Mestni knjižnici Ljubljana le 25,6 % vsega članstva, prav tako pa upad mladih v strukturi obiskovalcev opazajo v gledališčih. Mestna knjižnica Ljubljana se je leta 2010 v dokumentu *Da bodo še naprej obiskovali knjižnico: Oddelek za mladostnike v MKL*, posvetila kompleksnejšim pristopom pridobivanja mladih uporabnikov knjižnice, zlasti fantov, prednostno skozi igranje in videoigre. Dva javna zavoda imata za svoje poslanstvo izključno delo z otroki in mladimi, in sicer Lutkovno gledališče Ljubljana in Pionirski dom – Center za kulturo mladih. Ciljni pristopi za mlade so zelo pomembni, *Kul abonma*, ki nagovarja srednješolce in študente s posebno ponudbo na področju gledališča, sodobnega plesa in

filma je odličen primer pravilnega pristopa skozi povezovanje več producentov, ki delujejo na omenjenih področjih tako v javnem kot nevladnem sektorju. Pomemben dejavnik pri kulturnem opismenjevanju mladih je Center urbane kulture Kino Šiška, ki z različnimi programi nagovarja mlade: Špil liga povezuje dijaške glasbene skupine, Šiškafejst in Šiška freestyle sta festivala urbane kulture mladih, izvedena v sodelovanju z Javnim zavodom Mladi zmaji, mlajše občinstvo pa najde program tudi v Indekšu. Močno izstopa tudi Mestno gledališče ljubljansko, ki se pridobivanja mladega občinstva loteva sistematično in angažirano, rezultat pa je izjemno visok delež mladih abonentov, česar v drugih gledališčih ni. Tudi Mednarodni grafični likovni center in Muzej in galerije mesta Ljubljane sta v zadnjem času razvila številne projekte, namenjene srednješolcem. Med projekti nevladnih organizacij pa velja kot primer dobre prakse izpostaviti Šilo, šolsko imprologo, ki srednješolce spodbuja h gledališkemu ustvarjanju.

Vizija MOL na področju mladih in kulture je uresničevanje usmeritev in ciljev *Strategije razvoja kulture v MOL 2012-2015*, saj slednja v razvoj umetnosti in kulture ustrezno umešča tudi izboljšanje položaja mladih, pri čemer se na področju kulture osredotočamo na mlade do 20 let, saj so to tista ciljna publika, ki jo je najtežje nagovoriti, obenem pa vendarle dovolj kompaktna, da jo je mogoče nagovarjati z enakimi vsebinami. Strategijo se bo v naslednjem obdobju nadgradilo s tremi prednostnimi vidiki kulturnega udejstvovanja mladih:

- večjim poudarkom na tistih vsebinah, ki z vidika dostopnosti dosegajo boljše rezultate in nagovarjajo širši krog mladih (knjižnica, glasba, kino)
- sistematičnim pristopom k *oblikovanju občinstva* (audience development), ki posebej upošteva ciljno skupino mladih in ki ga morajo javni zavodi vključiti v svoje srednjeročne strategije
- projekti, ki omogočajo mladim umetnikom zaposlitve ali stalnejše oblike angažiranja, med njimi tudi projekte s področja oblikovanja in nasploh kreativnih industrij, ki omogočajo razvitje ustvarjalnega potenciala mladih in obenem predstavljajo možnost za njihovo karierno pot

13.Cilj: Povečati število mladih v MOL, ki so uporabniki kulture, za vsaj 10 % letno, za vsaj 2 % letno povečati število mladih v MOL, ki se dejavno vključujejo v kulturno ustvarjanje, in od leta 2016 naprej na letni ravni ustvariti najmanj 50 zaposlitev za mlade v kulturi.

Cilj zadeva tako odpiranje prostora mladim umetnikom v različnih kulturnih inštitucijah v MOL, zlasti v dvanajstih javnih zavodih s področja kulture, katerih ustanovitelj je MOL, kot tudi spodbujanje mladih k večjemu obiskovanju kulturnih prireditev, branju knjig, večanju njihove bralne in medijske pismenosti ipd.

Ukrep 1: Javni zavodi MOL s področja kulture oblikujejo razvojni projekt, ki se osredotoča na večanje dostopnosti kulturnih dobrin za mlade in povečuje delež mladih, ki najdejo zaposlitev na področju kulture.

Sredstva Evropske finančne perspektive 2014-2020 se v več ciljih izrecno osredotočajo na izboljšanje položaja mladih in večanje njihovih kompetenc ter zaposlitvenih možnosti. Področje kulture ima v MOL glede uresničevanja tega cilja izjemen potencial, obenem pa javni sektor v kulturi na ta način dobiva potrebno notranjo kadrovsko dinamiko, ki je zaradi omejevanja zaposlovanja in starostne strukture zaposlenih na umetniških delovnih mestih. Iz naslova zaposlitev mladih za čas trajanja projektov in iz naslova opredelitve določenega števila delovnih mest, ki so

vezana na zaposlovanje mladih ustvarjalcev, lahko zavodi dobijo pomemben razvojni zagon in okrepijo svoje programe. Drugi del ukrepa se nanaša na oblikovanje pristopov, ki bodo na vseh področjih kulture in umetnosti v MOL spodbujati razvoj občinstva, različnih ciljnih skupin, med katerimi imajo posebno mesto mladi med 15. in 20 letom. Zlasti naloga javnih zavodov s področja kulture in upravljalcev javne kulturne infrastrukture ter Javnega sklada za kulturno dejavnost RS je pri tem še posebej ključna. Ukrep predvideva, da takšen projekt izpelje nekaj akterjev mestne kulture skupaj in tako zagotovi večjo uspešnost projekta ter morebiti njegove trajnejše učinke.

Ukrep 2: Do leta 2017 povečati število abonentov *Kul abonmaja* za vsaj 30 %.

Potencial *Kul Abonmaja* je bistveno večji od trenutnega števila abonentov (198 v letu 2014). Sodelovanje 11 kulturnih inštitucij, od mestnih do državnih javnih zavodov ter nevladnih organizacij, je izvrsten primer dobre prakse in zavedanja teh inštitucij, kako pomembno je nagovoriti mlade med 15. in 20. letom in jih vzgojiti v kritičnega in razgledanega obiskovalca kakovostnih kulturnih dogodkov. V letu 2014 si za ceno 23 eurov lahko mladi abonenti ogledajo dvanajst dogodkov s področja gledališča, glasbe, kina in razstavne dejavnosti. Vse to govori o tem, da je potrebno ta projekt močneje promovirati in ga tudi oblikovati po željah in potrebah mladih.

Ukrep 3: Povečati delež mladih vseh starostnih skupin k obiskovanju Mestne knjižnice Ljubljana in večanje deleža bralcev med mladimi, zlasti v segmentu 15-20 let, tako z rednim obiskovanjem s strani vseh osnovnih šol in vrtcev kot z izvedbo ciljnega promocijskega projekta *Mladi obiskujemo Mestno knjižnico Ljubljana!*, ki ga knjižnica zasnuje skupaj z mladimi.

Navajanje na obiskovanje splošnih knjižnic je izredno pomembno za oblikovanje trajnih bralnih navad, zato je ključno, da otroci že v času predšolske vzgoje, zlasti pa skozi devetletko poleg šolskih knjižnic obiskujejo tudi splošne knjižnice, saj bodo tako ostali njihovi uporabniki tudi po zaključku šolanja. Pomembno je to navado širiti tudi na raven družinskega branja in družinskega obiskovanja knjižnic. Do leta 2016 bo Mestna knjižnica Ljubljana oblikovala sklop storitev, ki bodo namenjene ciljni skupini mladih (večinoma srednješolcem) z namenom povečati aktivno vključenost mladih v knjižnico. Pri pripravi in izvajanju storitev za ciljno skupino mladih bo Mestna knjižnica Ljubljana vključevala ideje, sposobnosti in znanja mladih pri oblikovanju vsebin, vodenju in izvajanju vsebin. Pri pripravi in izvajanju storitev za ciljno skupino mladih bo Mestna knjižnica Ljubljana sodelovala in oblikovala partnerstva z različnimi izvajalci s področja mladinskega sektorja.

Ukrep 4: Mladi v knjižnici dostopajo do znanja in informacij.

Mestna knjižnica Ljubljana je med ciljno skupino mladih vzpostavljena kot fizični in virtualni prostor za dostop do neformalnega in priložnostnega učenja. Delavnice, tečaji, e-učilnica, spletne vsebine kot oblike posredovanja znanja in informacij vključujejo različne oblike opismenjevanja mladih: informacijska, digitalna, finančna, zdravstvena, avdio in vizualna, medijska pismenost. Vsebine so oblikovane na različnih stopnjah zahtevnosti glede na raznoliko strukturo ciljne skupine mladih med 15. in 20. letom starosti. Ciljni projekt bo Mestna knjižnica Ljubljana pričela izvajati do konca leta 2016.

Ukrep 5: Javni zavodi s področja kulture v MOL in upravljalci javne kulturne infrastrukture od leta 2016 naprej najmanj en cilj v svojem letnem programu usmerijo izrecno v populacijo mladih 15-20 let, pri čemer se povezujejo z inštitucijami, ki delujejo na področju mladinskega sektorja, in v načrtovanje teh aktivnosti vključijo mlade.

Javni zavodi s področja kulture imajo enega izmed najpomembnejših ciljev v Strategiji razvoja kulture 2012-2015 večanje dostopnosti kulture in pridobivanje novega občinstva. V tem smislu so mladi obiskovalci in potencialni mladi ustvarjalci njihov strateški in dolgoročni cilj. Javni zavodi bodo v naslednjem obdobju svoje cilje glede mladih umestili v svoje srednjeročne razvojne dokumente.

Kazalci

- Delež dijakov in študentov, vpisanih v Mestno knjižnico Ljubljana (25,6 % v letu 2011, uporabniki med 13. in 19. letom starosti pa dosegajo 13,5 % celotnega letnega obiska)
- Število javnih zavodov MOL s področja kulture, ki v svojem programu nagovarjajo tudi ciljno skupino mladih
- Delež mladih, ki poslušajo glasbo (84 v letu 2013, Mladina 2013)
- Delež mladih, ki uporabljajo splet (82 % v letu 2013, Mladina 2013)
- Delež mladih, ki redno bere (20 % v letu 2013; Mladina 2013)
- Delež mladih, ki ne zaupa medijem (30,6 % v letu 2013, Mladina 2013)
- Število na novo zaposlenih mladih do vključno 29 let v javnih zavodih MOL
- Število abonentov v KUL abonmaju (198 v letu 2014)
- Število javnih zavodov s področja kulture, katerih ustanovitelj je MOL in ki imajo cilje glede mladih zapisane v svojih srednjeročnih strategijah (3 v letu 2014).

Časovni okvir: Trajna naloga.

Viri financiranja: MOL, Republika Slovenija, EU - sredstva Evropskega socialnega sklada.

Nosilci: Urad za mladino, Oddelek za kulturo, javni zavodi s področja kulture, katerih ustanovitelj je MOL, Javni zavod Mladi zmaji.

10. Mladi in varstvo okolja ter ohranjanje narave

Stanje

Varstvo okolja ne pomeni le varstva pred onesnaženjem, temveč obsega tudi urejanje za vse ljudi primerne okolja, varovanje naravnega okolja in odpravljanje nepotrebnih ter zdravju škodljivih virov. Čeprav se vrednote in odnos do okolja začne privzgajati otrokom že v zgodnjem otroštvu (formalno tudi v vrtcih in šolah), pa je okoljska vzgoja mogoča in potrebna tudi med srednješolsko mladino in kasneje.

Raziskava okoljske ozaveščenosti mladih v MOL iz leta 2012 je pokazala, da so tako dijaki kot študenti mnenja, da najbolje poznajo ločeno zbiranje odpadkov (približno 86 % anketirancev je izbralo odgovora »dobro poznam« in »zelo dobro poznam«) in nekoliko slabše varčevanje s pitno vodo (približno 67 % anketirancev). Ločeno zbiranje odpadkov in varčevanje s pitno vodo sta pomembni pogosti aktivnosti dijakov in študentov – deleža pogoste aktivnosti (»vsak dan« in »večkrat na teden«) v povprečju znašata 82 % pri odpadkih in 86 % pri vodi. K večjemu informiranju mladih na temo odpadkov so prispevale tudi nedavne okoljske akcije, med katerimi je

najbolj odmevna Očistimo Slovenijo v enem dnevu, ki je potekala v letih 2010 ter 2012 in je bila dobro podprta s strani medijev, šol in lokalnih skupnosti. Na drugi strani se varčevanje z vodo v medijih izpostavlja predvsem v poletnem času, v povezavi s sušo oz. prepovedjo uporabe zaradi izrednim okoljskih dogodkov.

Kar 54 % anketiranih dijakov in 48 % anketiranih študentov je kot najpomembnejšo obliko trajnostne mobilnosti za Ljubljano namesto avtomobila izbralo javni potniški promet (JPP). JPP kot tradicionalni način urbane mobilnosti in sinonim učinkovitega prevoza po mestu, ima torej še vedno veliko veljavo med mladimi, pri čemer mu tesno sledi kolesarjenje. Slednje se kot novejši in še bolj trajnosten način urbane mobilnosti v Ljubljani vse bolj uveljavlja vse od vpeljave sistema Bicike(Lj), kolesarjenje pa je bolj priljubljeno pri študentih (12 % več) kot pri dijakih. To ni presenetljivo, saj je zaradi majhnih stroškov in praktičnosti kolo za študente optimalna izbira, za dijake pa bolj sredstvo rekreacije. V primeru pešačenja na krajše razdalje prednjačijo dijaki, kar je verjetno povezano z dejstvom, da jih veliko v šolo zaradi bližine hodi peš oziroma kombinirajo pešačenje z uporabo JPP.

Glavna vira informacij o okolju za osnovnošolce sta šola in starši, pri dijakih so starši in šola že manj pomemben vir informacij, pri študentih pa prevladujejo mediji. O ločenem zbiranju odpadkov in varčevanju s pitno vodo dijaki večinoma dobijo informacije v šoli, od staršev in preko televizije (skupni delež vseh treh virov pri odpadkih znaša približno 67 %, pri vodi pa 71 %). Pri trajnostni mobilnosti pa nasprotno prevladujejo mediji in internet (delež vseh skupaj znaša približno 64 %). Tu so dijaki večjo vrednost pripisali tudi prijateljem in možnosti »drugo«. Internet ima sicer pri vseh treh vsebinah opazen delež (povprečno 13 %), vendar pa se je ta v primerjavi z osnovnošolci (kjer je povprečni delež 8 %) le malo povečal, kar pomeni, da tudi dijaki interneta še ne uporabljajo toliko za informiranje, ampak bolj za druge priložne aktivnosti (igrice, druženje v virtualnih socialnih omrežjih itd.). Pri študentih so kot vir okoljskih informacij pri vseh treh vsebinah najvišje uvrščeni internet, televizija in tiskani mediji, katerih skupni delež za vse tri znaša v povprečju okoli 65 %.

Raziskava je pokazala, da so mladi naklonjeni tudi okoljskemu aktivizmu. Najbolj dojemljivi za spodbude in informacije glede varovanja okolja so osnovnošolci, zagon v srednji šoli nekoliko pade in nato znova pridobi v študentskih letih. Pomembno vlogo pri tem opravljajo nevladne organizacije.

Mestni svet MOL je julija 2014 sprejel *Program varstva okolja za MOL 2014-2020*, ki mladih sicer ne izpostavlja kot posebno ciljno skupino, nudi pa zanje priložnosti na področju pridelave hrane in samooskrbe, izobraževanja in stipendiranja ter ustvarjanja zelenih delovnih mest in eko inovacij. V pričujoči Strategiji ta prizadevanja nadgrajujemo z dodatnimi ukrepi. Prednostna vidika na področju mladih in varstva okolja ter ohranjanja narave sta izobraževanje mladih o varstvu okolja in ohranjanju narave in spreminjanje tistih navad mladih, ki povzročajo negativni vpliv na okolje in naravo. Poglavje o varstvu okolja je potrebno brati vzporedno s poglavji o izobraževanju in usposabljanju mladih ter zdravim načinom življenja mladih. Vizija MOL je, da mlade čim bolj pritegne k varstvu okolja in ter jih spodbuja k vzpostavitvi stika z lokalnim okoljem in naravo, za kar

14.Cilj: Mladim približati varstvo okolja in naravo.

Ukrep 1: Ugotoviti navade mladih glede varstva okolja in ohranjanja narave ter v letu 2016 oblikovati vsaj dva projekta, ki bosta dosegla najmanj četrtno populacije mladih v MOL.

MOL trenutno ne razpolaga s podatki o mnenju in navadah mladih glede varstva okolja in ohranjanja narave. Pozitiven odnos do varstva okolja in narave se sicer otrokom privzgaja že v vrtcu in osnovni

šoli s sodelovanjem v različnih projektih (npr. ekovrtec in ekošola), vendar najstniška leta mladostnikom predstavljajo svojevrsten izziv, ki se lahko odražajo tudi v prevzemu navad, ki povzročajo negativen vpliv na okolje in naravo. Delo z mladostniki tako zahteva drugačen pristop kot z otroci ali odraslimi, prav tako pa je potrebno vzpostaviti drugačne komunikacijske kanale, da mlade sploh lahko nagovorimo. V načrtovanje in izvedbo projektov, ki bodo krepili vrednoti varovanja okolja in ohranjanja narave med mladimi, bomo vključili mlade in organizacije, ki delujejo v mladinskem sektorju.

Ukrep 2: V okviru javnega razpisa za sofinanciranje projektov nepridobitnih organizacij s področja varstva okolja v letu 2016 ciljno spodbuditi vsaj en projekt za mlade v starosti 15-20 let v povezavi z zavarovanimi območji v MOL.

MOL od leta 2009 objavlja javni razpis za sofinanciranje projektov in aktivnosti nepridobitnih organizacij s področja varstva okolja. V navedenem javnem razpisu mladi v starosti 15-20 let še nikoli niso bili izpostavljeni kot posebna ciljna skupina, vendar so bili pogosto neposredno ali pa vsaj posredno vključeni v izvajanje programov oz. aktivnosti. V letu 2016 bo Ljubljana Zelena prestolnica Evrope, kar nas zavezuje k še višjim okoljskim standardom. Mladi so zagotovo ena od skupin, ki nam pri tem lahko pomaga, zato bomo z letom 2016 v okviru javnega razpisa za sofinanciranje projektov in/ali aktivnosti nevladnih organizacij in neprofitnih organizacij s področja varstva okolja poseben sklop projektov namenili prav tej ciljni skupini, saj se v tem starostnem obdobju izoblikujejo trajne navade posameznikov glede odnosa do okolja in narave.

Ukrep 3: Dan odprtih vrat javnih podjetij MOL za dijake in študente

V MOL deluje 32 srednjih šol, 22 fakultet ter 3 akademije, ki izvajajo različne programe. Predvsem naravoslovne in tehnične programe bi bilo koristno popestriti z ogledom dobrih praks v okolju. Javna podjetja MOL lahko mladim prikažejo primere dobrih praks na področju energetike, ravnanja z odpadki, ravnanja s pitno vodo in trajnostne mobilnosti. Z njihovim obiskom mladi vzpostavijo odnos do lokalnega okolja, pridobijo dodatna znanja na področju varstva okolja in spodbudo za spremembo svojih okolju neprijaznih navad.

15.Cilj: Zmanjšanje vpliva mladih na okolje z vzpodbujanjem spremembe navad.

Ukrep 1: Povečati delež ločeno zbranih odpadkov v srednjih šolah.

V letu 2012 se je na 32. srednjih šolah v MOL šolalo 20.730 dijakov. JP Snaga je že poskusilo z motivacijo k povečanju ločeno zbranih odpadkov na srednjih šolah, ki pa ni imelo pričakovanih rezultatov. Z namenom dosega ukrepa bomo do leta 2024 v sodelovanju z JP Snaga vse srednje šole v MOL opremili s koši za ločeno zbiranje odpadkov in hkrati na srednjih šolah redno izvajali izobraževalne aktivnosti. Projekt bomo prvič izvedli v letu 2016 v okviru projekta Ljubljana-Zelena prestolnica Evrope 2016.

Ukrep 2: Povečati delež ločeno zbranih odpadkov na velikih študentskih prireditvah.

Letno se v Ljubljani šola preko 35.000 študentov, ki v prostem času obišejo številne zabavne prireditve, ki potekajo na prostem. Najbolj popularne so Študentska arena, Majske igre, Škisova tržnica idr. Te množično obiskane prireditve ustvarijo ogromno količino odpadkov, ki se zaenkrat še ne zbirajo ločeno, hkrati pa predstavljajo priložnost, da se mladim prikaže pravilno ravnanje z odpadki. Leto 2016, ko bo Ljubljana Zelena prestolnica Evrope, bomo izkoristili tudi za promocijo ločenega zbiranja odpadkov na tovrstnih prireditvah in začeli s testnim ločevanjem na eni od večjih študentskih prireditvah. Glede na rezultate testnega ločevanja bomo v sistem vključili tudi ostale večje

študentske prireditve. Projekt bomo prvič izvedli v letu 2016, v okviru projekta Ljubljana – Zelena prestolnica Evrope 2016.

Kazalci

- število sofinanciranih projektov, namenjenih mladim
- število mladih, vključenih v projekte, osredotočene na varovanje okolja
- količina ločeno zbranih odpadkov v srednjih šolah
- količina ločeno zbranih odpadkov na velikih študentskih prireditvah

Časovni okvir: Trajna naloga.

Viri financiranja: MOL, EU.

Nosilci: Oddelek za varstvo okolja, Javno podjetje Snaga, Javno podjetje Energetika Ljubljana d.o.o., Javno podjetje Vodovod Kanalizacija d.o.o. in Javno podjetje Ljubljanski potniški promet

11. Povzetek ciljev in ukrepov in predvidene dodatne finančne posledice za celotno obdobje do leta 2020:

Cilj 1	Kontinuirano povečevati število mladih in otrok, ki aktivno, ustvarjalno in varno preživljajo prosti čas (delež otrok in mladih, ki se vključujejo v programe za mlade v MOL, povečevati za najmanj 5 % letno).
Ukrep 1	Vzpostavitev mreže mladinskih centrov v MOL, in sicer do leta 2020 vzpostaviti najmanj 20 mladinskih centrov, ki bodo sistematično opravljali vse podporne naloge, povezane z mladimi.
Ukrep 2	Preveritev izpolnjevanja kriterijev za pridobitev statusa člana mreže Mladinskih centrov Ljubljana in podelitev statusa mladinskim centrom.
Ukrep 3	Oblikovanje standarda dejavnosti mreže Mladinskih centrov Ljubljana in načina spremljanja kakovosti programov za mlade, ob upoštevanju trojne strukture mreže.
Ukrep 4	Prednostno oblikovanje novih mladinskih centrov na območjih, ki so danes glede potrebe po kontinuiranem in sistematičnem delu z mladimi v Mestni občini Ljubljana pripoznane kot sive lise.
Cilj 2	Povečati število in obseg programov in projektov nevladnih organizacij v mladinskem sektorju ter z njimi do leta 2020 doseči najmanj 50.000 mladih v MOL na letni ravni.
Cilj 3	Okrepiti segment uličnega mladinskega dela in povečati obseg programov, ki jih izvajajo usposobljeni ulični mladinski delavci.
Cilj 4	Okrepiti projekte za mlade tudi v podeželskem okolju MOL, do leta 2020 uresničiti najmanj en projekt za mlade na vsaj osmih lokacijah na podeželju.
Ukrep 1	Povečati sredstva za sofinanciranje projektov in programov nepridobitnih organizacij v mladinskem sektorju v MOL ter strukturirati razliko med podporo večletnim kakovostnim in kontinuirano izvajanimi programi in projekti.
Ukrep 2	V letu 2016 oblikovati ločen javni razpis ali ločeno področje razpisa, ki se nanaša na podporo uličnemu mladinskemu delu.
Ukrep 3	V letu 2015 ciljno podpreti kampanjo glede zmanjševanja vandalizma v Ljubljani, s poudarkom na osveščanju učencev zadnje triade osnovnih šol in srednješolcev ter z uličnim mladinskim delom na območjih, ki so najbolj izpostavljena uničevanju javne lastnine.
Ukrep 4	Spodbujati promocijo podpornih programov in projektov za mlade.
Cilj 5	V okviru pristojnosti MOL in ob aktivni lokalni politiki ohranjati visoko vključenost mladih v izobraževalni sistem (mladi med 15. in 24. letom 69,4% v letu 2013, SURS).
Cilj 6	Zmanjšanje deleža mladih med 15. in 29. letom, ki so brez zaposlitve in niso vključeni v nobeno obliko formalnega izobraževanja (9,4 %, ReNPM 2013-2022).
Ukrep 1	Omogočanje izvajanja prakse za srednješolce in študente v mestni upravi, javnih zavodih in podjetjih, katerih ustanovitelj je MOL, ter pri slednjih oblikovati pregleden in učinkovit sistem izobraževanja mentorjev.
Ukrep 2	Spodbujati prožne oblike učenja, ki bodo povečale inovativnost, kreativnost in

	podjetnost mladih, obenem pa izboljšati ključne kompetence mladih (bralna, matematična, naravoslovna, finančna, medijska pismenost), kjer Slovenija po PISA 2012 ne dosega ciljnih vrednosti EU.
Cilj 7	Stopnjo brezposelnosti mladih v MOL zniževati pod povprečje EU in pod slovensko povprečje.
Cilj 8	Dvigniti delež trajno zaposlenih mladih, ki izhajajo iz kategorije osipnikov, se pravi tistih, ki so nezaposleni in niso vključeni v nobeno obliko formalnega izobraževanja, za najmanj 30% do leta 2020.
Ukrep 1	Mestna uprava MOL, javni zavodi in podjetja, katerih ustanovitelj je MOL, izvajajo kadrovske politike, ki bo upoštevala položaj mladih, ki šele vstopajo na trg dela.
Ukrep 2	MOL bo skupaj s Tehnološkim parkom Ljubljana (TP Lj), Regionalno razvojno agencijo Ljubljanske urbane regije (RRA LUR) in Javnim zavodom Cene Štupar – Center za izobraževanje odraslih (JZ Cene Štupar) nudil sistemsko podporo razvoju inovativnih podjetniških pobud mladih.
Ukrep 3	Javni zavodi, katerih ustanovitelj je MOL, v Evropski finančni perspektivi 2014-2020 z razvojnimi projekti izkoriščajo možnosti za zaposlovanje mladih in iz tega naslova omogočijo zaposlitev vsaj 80 mladim letno. Prednostna področja Operativnega programa za izvajanje Evropske kohezijske politike v obdobju 2014-2020, ki se povsem skladajo s cilji lokalne politike, so naslednja: spodbujanja socialnega podjetništva, projekti vseživljenjskega učenja, povečanje konkurenčnosti malih in srednjih podjetij - podpora razvoju novih kreativnih idej.
Ukrep 4	V letu 2016 oblikovati program usposabljanja za mlade osipnike, skozi katerega ti pridobijo ustrezne kompetence in možnost mentorstva v katerem izmed podjetij, katerega ustanovitelj je MOL. Oblikuje se konzorcij podjetij različnih profilov, ki bodo prednostno zaposlovala osipnike, ki bodo uspešno zaključili usposabljanje.
Ukrep 5	MOL v letu 2015 imenuje koordinatorja za zaposlovanje mladih, ki skrbi za pregled nad razpisi za zaposlovanje mladih iz naslova evropskih sredstev, informira zainteresirane inštitucije v MOL glede možnosti razpisov in koordinira izvajanje večjih projektov na področju zaposlovanja mladih v MOL.
Cilj 9	Z novim mehanizmom v Stanovanjskem programu MOL za leto 2016 najmanj 5 % več mladim letno rešiti stanovanjski problem.
Ukrep 1	V letu 2016 Javni stanovanjski sklad MOL objavi ciljni javni razpis za dodelitev neprofitnih stanovanj za mlade, in sicer okvirno 30 stanovanjskih enot. Takšen razpis postane stalnica vsakokratnega Stanovanjskega programa MOL.
Ukrep 2	Med prednostnimi kriteriji za podeljevanje nepridobitnih stanovanj se opredelijo kriteriji, ki se osredotočajo na mlade in na mlade družine.
	Pri načrtovanju izgradnje novih sosesk upoštevati pomen javnih prostorov in javnih površin za mlade.
Cilj 10	Med mladimi v MOL krepiti zavest o pomenu zdravega načina življenja ter zavest o odgovorni skrbi za svoje zdravje.
Ukrep 1	MOL za promocijo zdravja mladih sofinancira programe na področjih mladinskega sektorja, izobraževanja, preprečevanja zasvojenosti ter socialnega

	varstva in varovanja zdravja.
Ukrep 2	V okviru projekta »Ljubljana-zelena prestolnica Evrope 2016« MOL promovira pitje vode iz pipe, saj je Ljubljana praktično edina evropska prestolnica, kjer lahko pijemo zdravo vodo iz vodovodnega sistema. Pod nazivom Ljubljana, Zelena prestolnica Evrope 2016 MOL promovira pitje vode iz pipe.
Ukrep 3	Promocija trajnostno naravnane mobilnosti mladih - uporaba javnih prevoznih sredstev, kolesa, Biciklja, hoja in nadgradnja aplikacije Varna pot v šolo z opredelitvijo priporočenih kolesarskih poti v šolo. MOL promovira trajnostno naravnane oblike mobilnosti mladih (uporaba javnih prevoznih sredstev, kolo, hoja) in nadgradi aplikacijo Varna pot v šolo z opredelitvijo priporočenih kolesarskih poti v šolo.
Ukrep 4	Prednostno se v naslednjem obdobju podpre projekte, ki so usmerjeni k zmanjševanju pitja alkohola med mladimi. V zvezi s tem se oblikuje koordinacija vseh v MOL, ki delujejo na tem področju in se začrta celostni pristop k tej problematiki. V naslednjem obdobju MOL prednostno podpre programe in projekte, usmerjene k problematiki prekomernega pitja oziroma zlorabe alkohola med mladimi.
Cilj 12	Povečevati število mladih v MOL, ki se vsaj dvakrat tedensko redno ukvarjajo s športom za najmanj 2 % na letni ravni.
Ukrep 1	Mlade kot prioriteto ciljno skupino močnejše obravnavati v okviru Letnega programa športa MOL.
Ukrep 2	Spodbujati razvoj urbanih športov na temu primernih javnih površinah in zagotovitev ustreznih prostorskih pogojev za njihovo izvajanje; do leta 2016 preučiti možnost za postavitve sodobnega in največjega skate parka v regiji.
Ukrep 3	Povečati število mladih, ki se prvič udeležijo Ljubljanskega maratona in Maratona Franja, za vsaj 3% letno.
Ukrep 4	Oblikovanje podpornega mehanizma v javnem razpisu, ki spodbuja samoorganiziranje mladih zlasti v demografsko občutljivejših urbanih naseljih, ki se želijo aktivno ukvarjati s športom.
Ukrep 5	Doseči dogovor z Ministrstvom za izobraževanje, znanost in šport RS glede možnosti, da se tudi športni objekti srednjih šol lahko vključijo v letni program športa v MOL in so prednostno namenjeni mladim.
Cilj 13	Povečati število mladih v MOL, ki so uporabniki kulture, za vsaj 10 % letno, za vsaj 2 % letno povečati število mladih v MOL, ki se dejavno vključujejo v kulturno ustvarjanje, in od leta 2016 naprej na letni ravni ustvariti najmanj 50 zaposlitev za mlade v kulturi.
Ukrep 1	Javni zavodi MOL s področja kulture oblikujejo razvojni projekt, ki se osredotoča na večanje dostopnosti kulturnih dobrin za mlade in povečuje delež mladih, ki najdejo zaposlitev na področju kulture.
Ukrep 2	Do leta 2017 povečati število abonentov <i>Kul abonmaja</i> za vsaj 30 %.
Ukrep 3	Povečati delež mladih vseh starostnih skupin k obiskovanju Mestne knjižnice Ljubljana in večanje deleža bralcev med mladimi, zlasti v segmentu 15-20 let, tako z rednim obiskovanjem s strani vseh osnovnih šol in vrtcev kot z izvedbo ciljnega promocijskega projekta <i>Mladi obiskujemo Mestno knjižnico Ljubljana!</i> , ki ga knjižnica zasnuje skupaj z mladimi.
Ukrep 4	Mladi v knjižnici dostopajo do znanja in informacij.

Ukrep 5	Javni zavodi s področja kulture v MOL in upravljalci javne kulturne infrastrukture od leta 2016 naprej najmanj en cilj v svojem letnem programu usmerijo izrecno v populacijo mladih 15-20 let, pri čemer se povezujejo z inštitucijami, ki delujejo na področju mladinskega sektorja, in v načrtovanje teh aktivnosti vključijo mlade.
Cilj 14	Mladim približati varstvo okolja in naravo.
Ukrep 1	Ugotoviti navade mladih glede varstva okolja in ohranjanje narave ter oblikovanje projektov, ki bodo krepili ti dve vrednoti med mladimi. V letu 2016 oblikovati vsaj dva projekta, ki bosta dosegla najmanj četrtno populacije mladih v MOL.
Ukrep 2	V okviru javnega razpisa za sofinanciranje projektov nepridobitnih organizacij s področja varstva okolja v letu 2016 ciljno spodbuditi vsaj en projekt za mlade v starosti 15-20 let v povezavi z zavarovanimi območji v MOL.
Ukrep 3	Dan odprtih vrat javnih podjetij MOL za dijake in študente.
Cilj 15	Zmanjšanje vpliva mladih na okolje z vzpodbujanjem spremembe navad.
Ukrep 1	Povečati delež ločeno zbranih odpadkov v srednjih šolah.
Ukrep 2	Povečati delež ločeno zbranih odpadkov na velikih študentskih prireditvah.

Viri:

- Da bodo še naprej obiskovali knjižnico: Oddelek za mladostnike v MKL, Mestna knjižnica Ljubljana, 2010
- European Youth in 2014. Analytical synthesis, Flash Eurobarometer of the European Parliament; Bruselj, 2014
- EU youth report, Publications Office of the European Union, 2012
- Konferenca o mladinskem uličnem delu. Zbir prispevkov, Mreža Mlada ulica v sodelovanju z Mladinskim svetom Ljubljana, 2014
- Matrika ukrepov državnih organov na področju mladinske politike, Urad za mladino RS, MIZŠ, 2011
- Mednarodni dan mladih 2013, Statistični urad RS, 2013
- Mednarodni dan mladih 2014, Statistični urad RS, 2014
- Mladina 2013, Center za raziskovanje postjugoslovanskih družb, Maribor 2014
- Mladi v Sloveniji, Statistični urad RS, 2009
- Ljubljana – zdravo mesto. Vodnik po programih socialnega varstva in varovanja zdravja, Mestna občina Ljubljana, Oddelek za zdravje in socialno varstvo, 2012
- Mladina 2010. Družbeni profil mladih v Sloveniji, MIZŠ - Urad RS za mladino, Aristej 2011
- Povzetki raziskovalnih poročil o mladih in mladinskih organizacijah v Ljubljani, Urad za mladino MOL, 2006
- Socialna Ljubljana, Mestna občina Ljubljana, Oddelek za zdravje in socialno varstvo, 2014
- Strategija razvoja vzgoje in izobraževanja v MOL za obdobje 2009-2019
- Strategija razvoja kulture v MOL 2012-2015
- Resolucija o Nacionalnem programu za mladino 2013-2022
- Strategija razvoja socialnega varstva v Mestni občini Ljubljana za obdobje od 2013 do 2020, Mestna občina Ljubljana, Oddelek za zdravje in socialno varstvo, 2014
- Okoljska ozaveščenost mladih v Mestni občini Ljubljana, Milena Karanović, diplomsko delo, Ljubljana, 2013.
- Gabrijelčič Blenkuš, M. Prekomerna prehranjenost in debelost pri otrocih in mladostnikih v Sloveniji (gradivo za odbor DZ RS za zdravstvo). Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje, 2013; pridobljeno 28. 4. 2015, s <http://img.ivz.si/janez/2315-6904.pdf>
- ESPAD Slovenia, Key results 2011; pridobljeno 30. 4. 2015, s <http://www.espad.org/slovenia>
- Youth in Europe: Statistical portrait. European Commission, Eurostat: Publications Office of the European Union, 2009; pridobljeno 30. 4. 2015, s <http://pjp-eu.coe.int/documents/1017981/1668203/YouthinEurope.pdf/40f42295-65e4-407b-8673-95e97026da4a>

- Hibell, B. in drugi. The 2011 ESPAD Report: Substance Use Among Students in 36 European Countries. The Swedish Council for Information on Alcohol and other Drugs (CAN), The European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA), Council of Europe, Co-operation Group to Combat Drug Abuse and Illicit Trafficking in Drugs (Pompidou Group), 2012; pridobljeno 30. 4. 2015, s
- http://www.espad.org/uploads/espad_reports/2011/the_2011_espad_report_full_2012_10_29.pdf
- Grebenc, V., Šabić, A., Kvaternik, I., Kodele, T. Raziskava o značilnostih uporabe alkohola med učenci ljubljanskih osnovnih šol in iskanje odgovorov za preprečevanje in zmanjševanje tveganj (poročilo). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo, 2009